

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

ÚSTAV GERMÁNSKÝCH STUDIÍ

ODDĚLENÍ SKANDINAVISTIKY

Bakalářská práce

Antonie Dědečková

Francouzské lexikální výpůjčky v dánštině

French Lexical Borrowings in Danish Language

Praha 2016

PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D.

Děkuji PhDr. Petře Štajnerové, Ph.D. za rady a připomínky při psaní práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V ..... dne.....

.....

Abstrakt

Tato práce se zabývá lexikálními výpůjčkami francouzského původu v dánštině a okrajově i dalších severogermánských jazycích, a to v diachronní a synchronní perspektivě.

První část se zaměřuje na dějinný kontext příchodu výpůjček na evropský Sever, konkrétně na období mezi 16. a 18. stoletím, kdy měla Francie značný kulturní vliv.

Druhá část se zabývá francouzskými výpůjčkami v současné dánštině, norštině a švédštině. Výpůjčky v dánštině byly podrobeny lexikální, grafické a fonetické analýze, a tak práce popisuje zákonitosti při přejímání francouzských slov do dánského pravopisného a fonetického systému. Jazykový materiál jsem pro tuto část byl čerpán ze slovníku současné dánštiny Politikens Nudansk Ordbog z roku 2000. Práce se zabývá také pravidly pro adaptaci výpůjček do norského a švédského pravopisu.

Cílem práce je vytvořit ucelený přehled o přejímání francouzských výpůjček v severogermánských jazycích.

Klíčová slova: lexikologie, výpůjčky, přejímky, francouzština, dánština

Abstract

This thesis focuses on the Danish lexical loanwords of French origin and marginally other North Germanic languages from the diachronic and synchronous perspective.

The first part focuses on the historical context of the arrival of loanwords in Northern Europe, particularly the period between the 16th and 18th century when France was an influential cultural hegemony.

The second part of this study deals with French loanwords in contemporary Danish, Norwegian and Swedish. Loanwords in Danish were submitted to lexical, graphic and phonetic analysis. The language material was drawn from the vocabulary of contemporary Danish “Politikens Nudansk Ordbog” (2000). The thesis describes the adaptation of rules for loanwords in the Norwegian and Swedish spelling. The aim of this study is to create a comprehensive overview of the acceptance of French loanwords in North-Germanic languages.

Key Words: lexicology, loanwords, lexical borrowings, french, danish

Obsah

1.	Úvod.....	6
2.	Pojmosloví – výpůjčka, neologismus, galicismus.....	7
2.1	Typy výpůjček v dánštině.....	8
3.	Jazykový materiál.....	9
4.	O francouzském vlivu obecně.....	10
5.	Diachronní perspektiva.....	13
5.1	Raný kontakt.....	13
5.2	Dánština v 17. a 18. století v kontextu francouzských vlivů	14
5.3	Švédština v 17. a 18. století v kontextu francouzských vlivů	15
5.4	Historický kontext přejímek ve Švédsku 16. - 19. století.....	17
5.5	Purismus.....	19
5.5.1	Purismus v Dánsku v 17. a 18. století.....	20
5.5.2	Ludvig Holberg.....	21
5.6	Majonæsekrigen – pravopisná reforma galicismů v dánštině	23
5.6.1	Pravopisná reforma 1986, srovnání s nejnovější reformou	25
I.	Synchronní perspektiva francouzských výpůjček v dánštině	28
6.	Lexikální analýza.....	28
7.	Přístupy k pravopisu francouzských výpůjček	29
8.	Grafická analýza.....	31
9.	Fonetická analýza.....	34
9.1	Samohlásky.....	34
9.2	Polosouhlásky.....	39
9.3	Souhlásky.....	40
9.4	Přízvuk.....	41
9.5	Ráz.....	41
II.	Grafická analýza - galicismy v norštině	43
III.	Grafická analýza - galicismy ve švédštině	46
10.	Výsledky.....	48
11.	Závěr.....	50
12.	Bibliografie	51
13.	Příloha – seznam francouzských výpůjček v dánštině.....	54

1. Úvod

Tato práce se zabývá výpůjčkami francouzského původu v severogermánských jazycích a nahlíží na tuto problematiku jak z diachronní, tak ze synchronní perspektivy.

První část se zaměřuje na diachronní perspektivu od příchodu těchto slov na evropský Sever přes výzkum vlivu francouzštiny v 17. a 18. století v Dánsku a Švédsku, kdy se těchto výpůjček vyskytovalo díky prestižnímu postavení francouzštiny nejvíce, až po 20. století, kdy proběhla v Dánsku reforma pravopisu francouzských výpůjček známá jako *majonasekrigen*. Tato část se orientuje výhradně na dánštinu a švédštinu. Během personální unie Dánska a Norska (1536-1814) měla dánština výhradní postavení, a proto v tomto období norština v kontextu francouzských výpůjček není relevantní. Práce se nezabývá islandštinou ani faerštinou, neboť v těchto jazycích se francouzské výpůjčky takřka neobjevovaly. Prvním důvodem je, že v obou jazycích byl silný purismus orientovaný mj. proti danicismům, obsahujícím také francouzské výpůjčky. Druhým důvodem je irelevance francouzštiny, jako jazyka šlechty a vyššího měšťanstva, pro mluvčí těchto jazyků, v dané době.

Jedna kapitola této práce je také věnovaná purismu v Dánsku a Švédsku, jehož cílem bylo eliminovat galicismy a latinismy a ustavit jazyk očištěný od nežádoucích cizích vlivů. Tato kapitola pojednává také o významných osobnostech uvedených zemí (Jens Schiøderup Sneedorff a Ludvig Holberg za Dánsko a Carl Gustav Leopold za Švédsko), které se zasadily o neologismy nahrazující francouzské přejímky, či významnou měrou zasáhly do pravopisu těchto slov.

Druhá, praktická, část se zabývá výpůjčkami v synchronní perspektivě. Zde se podrobuje lexikální jednotky francouzského původu grafické a fonetické analýze, a tím se zkoumá, jakým způsobem proběhla jejich adaptace v dánštině, švédštině a norštině z hlediska pravopisu a v případě dánštiny také z hlediska výslovnosti. Dánštině, oboru mého studia, je zde věnována největší pozornost.

Cílem této práce je podat ucelený přehled o historickém kontextu příchodu a o existenci francouzských přejímek ve skandinávských zemích a ortografických a fonologických změnách, které se v daných jazycích kodifikovaly.

Při hledání zdrojů jsem nenašla žádné ucelené dílo, které by se věnovalo výhradně francouzským výpůjčkám ze synchronního či diachronního hlediska. Tato práce tedy může dál sloužit nejen frankofonním studentům dánštiny či jiných severogermánských jazyků jako přehled o přejímání francouzských slov, pravopisných změnách a správné výslovnosti.

2. Pojmosloví – výpůjčka, neologismus, galicismus

Pro účely práce je vhodné se seznámit s nejdůležitějšími pojmy, se kterými bude operovat, tedy přejímání slov, výpůjčka, neologismus a galicismus.

Přejímání slov z cizích jazyků je jedním ze způsobů obměny a obohacování jazyka. Podle Grepla (2012:100) „je podmíněno politickými, ekonomickými a kulturními kontakty mezi jazykovými společenstvími. Přejatá slova přicházejí s novými skutečnostmi (např. *lorgnet*)(...), mohou však mít také funkci stylistického synonyma (např. *passion-lidenskab*)“.

Výpůjčky neboli přejímky se zpravidla dělí na fonologické, morfologické, slovotvorné, syntaktické, textové, sémantické, frazeologické, pragmatické a lexikální. Pro tuto práci jsou klíčové výpůjčky lexikální, tedy přejatá slova. (VACHEK 2002: 542).

V češtině se výpůjčky rozdělují na staré a novodobé, přičemž staré výpůjčky jsou pevně začleněné do lexika, foneticky, gramaticky a morfologicky plně adaptované a nepocit'ované jako cizí. Na druhé straně novodobé výpůjčky jsou ne zcela adaptované a pocit'ované jako cizí (VACHEK 2002: 542).

V dánštině je rozdělení velmi podobné. Obecně lze rozdělit dánskou slovní zásobu na dvě hlavní skupiny podle původu slov. První se sestává ze slov původních – *arveord*, např. *best*, *kone*, *hus*. Druhou skupinu tvoří slova, která dánština v určitém časovém období přejala z jiného jazyka. Slova z této skupiny se slova dělí na *låneord* – výpůjčky a *fremmedord* – cizí slova.

Jako *fremmedord* se označují slova, která dánština přejala z cizího jazyka, a mluvčí je stále vnímají jako cizí, protože se nepřizpůsobila dánskému pravopisu. To se týká především slov z řečtiny, latiny, italštiny, angličtiny a francouzštiny. Na druhou stranu *låneord* je označení pro výpůjčky, které jsou v jazyce tak dlouho, že se plně integrovaly do dánského pravopisu, a tak se vytratilo povědomí o jejich cizím původu. To se týká především přejímek z němčiny (GALBERG JACOBSEN, STRAY JØRGENSEN 1997: 146).

Francouzské výpůjčky, jimiž se práce zabývá, se v kontextu Skandinávie 17. a 18. století označují jako neologismy. Neologismy definuje Vachek (2002: 284) jako „lexikální jednotky, které se ve vztahu k existující slovní zásobě jazyka vyznačují novostí, a to jak z hlediska vzniku, tak z hlediska funkčního“. Vznikají z potřeby pojmenovat nové věci či jevy (*balet*, *chargé d'affaires*), nahradit dosavadní výrazy prostředkem přesnějším či výraznějším (*miljø*), popřípadě kvůli působivějšímu citovému či intelektuálnímu vyjádření (tamtéž: 284).

V souvislosti s francouzskými přejímkami se používá též termín galicismus, který Akademický slovník cizích slov (1995: 225) definuje jako „jazykový prvek přejatý do jiného jazyka z francouzštiny (např. *mayonnaise*) nebo podle francouzštiny v něm vytvořený (*na-generation* z francouzského *génération bof*)“.

2.1 Typy výpůjček v dánštině

Dánština rozlišuje mezi přímými výpůjčkami, kalky, významovými, obrácenými, nebo hybridními výpůjčkami a citáty.

Definice cizích slov a výpůjček jsou založeny na tom, jak dané slovo na rodilého mluvčího působí (tedy cize, pokud se cílovému jazyku nepřizpůsobilo, nebo domácky, pokud se již adaptovalo do pravopisného a fonetického systému).

Pro přímé výpůjčky v dánštině je charakteristický výskyt cizího morfému. Přímé výpůjčky se mohou na různých úrovních přizpůsobovat dánské fonetice a pravopisu. To se týká např. slov jako *salon* [saˈlɒŋ], *sinkadus* (fr. *cinq à douze*), *miljø* (fr. *milieu*). Většinou se dají ohýbat podle dánských vzorů, např. *caféer*.

Existují tři typy přímých výpůjček. V prvním případě se přejme celé slovo ve stejné podobě a se stejným významem, např.: *champagne*. Druhý typ, kdy se výpůjčka stává pouze variantou již existujícího dánského slova a nový význam nepřináší, např.: *famos* – *berygget*, *ambitios* – *argerrig*, je nejkritizovanější. Třetím a nejméně častým typem jsou přejímky, jejichž původní význam se v dánštině změní, např.: *fromage* – ve francouzštině ve významu sýr, v dánštině ve významu pěna nebo suflé.

Specifickým typem výpůjček jsou kalky, které Čermák (252: 2001) definuje jako „kompozitum, derivát nebo víceslovné pojmenování vytvořené z plně domácích prvků, avšak podle cizího modelu, často mezinárodního“. U kalků nezůstává stopa po cizích morfémech, protože slovo se morfém po morfému přeloží. Příkladem kalků francouzských slov jsou např.: *bidonville* – *blikby*, *humour noir* – *sort humor*, *le troisième monde* – *tredje verden*, *landpostej* – *pâté de campagne*.

U významových výpůjček se již existujícímu slovu přidá nový význam podle cizího vzoru. Např.: *massiv* v původním významu „pevný“, s nově přidaným významem „velký“.

Obrácená výpůjčka vzniká z potřeby přesněji pojmenovat nějaký jev, pro který už dánština obecnější výraz má. Nejedná se o významovou výpůjčku ani kalk. Jako příklad lze uvést výpůjčku *efterløn*; přestože v dánštině už slovo *pension*. Nové slovo má tedy pouze zpřesnit daný jev.

Hybridní výpůjčky tvoří zároveň z domácí (tedy *arveord* nebo *lâneord*) a cizí prvek. Nejčastějším typem hybridních výpůjček jsou složeniny, např.: *niveaudele*, *mandschauvinistiske* a odvozeniny, u nichž se kombinují: cizí slovo a domácí afix, např.: *ucharmerende*; cizí prefix (nejčastěji latinský) a domácí slovo, např.: *ekskonge*; domácí slovo a cizí sufix, např.: *bilisme*. Posledním typem výpůjček jsou citáty, tedy cizí slova, která se v dánském textu objevují beze změny a povětšinou se značí kurzívou. Každé cizí slovo přejaté do dánštiny bylo zpočátku citát (LUNDSKÆR-NIELSEN, HOLMES 2010: 651-654; HANSEN, LUND 1994: 42-55).

3. Jazykový materiál

Jako základní pramen pro sesbírání jazykového materiálu pro tuto práci mi posloužil dvoudílný slovník současné dánštiny Politikens Nudansk Ordbog z roku 2000. Celkem čítá 1798 hesel, včetně proprií a afixů a jeho kompletní seznam je uveden v příloze. V žádné odborné literatuře jsem nenašla ani přibližný počet galicismů, které by se v dánštině měly vyskytovat, a tak své výsledky nemohu porovnat s žádným dřívějším výzkumem. Abych co nejpresněji obsáhla skutečný výskyt galicismů, rozhodla jsem se materiál k této práci sesbírat ze slovníku současné dánštiny, který takovému účelu slouží lépe než slovník cizích slov, který pochopitelně obsahuje i výrazy užívané pouze zřídka.

Definovat ryze francouzské výpůjčky je poměrně nesnadný problém. Stává se totiž, že různé slovníky definují původ jednoho slova různě. Zatímco Politikens Nudansk Ordbog přiřkl slovu *absolutisme* francouzský původ, Gyldendals Fremmedordbog (9. vydání z r. 1986), tj. slovník cizích slov, jej označuje za výpůjčku z latiny. Martin Gellerstam (2005: 2074) si klade tyto otázky: „Jak je odlišit od slov ze střední latiny, výpůjček z pozdější latiny a neologismů moderní latiny? A co s různými cestami z francouzštiny do severogermánských jazyků? Jedná se o přímé výpůjčky nebo se do cílového jazyka dostaly skrze němčinu?“.

Pro potřeby této práce jsem jako galicismy označila a do jazykového materiálu jsem zahrnula:

- a) jak slovní jednotky z francouzštiny přejaté přímo
- b) francouzská slova přejatá prostřednictvím jiného jazyka (nejčastěji němčiny)
- c) slova původem z jiných jazyků (nejčastěji z latiny), přejatá prostřednictvím francouzštiny

Všechna hesla jsem s pomocí Politikens Nudansk Ordbog posléze utřídila podle slovních druhů pro potřeby lexikální analýzy a dále jsem na sesbíraném materiálu ověřovala zákonitosti při přejímání francouzských slov a čerpala z něj příklady i pro ostatní kapitoly praktické části, které se týkají dánštiny.

4. O francouzském vlivu obecně¹

Francouzština nezanedbatelně přispěla k obohacení slovní zásoby severogermánských jazyků. Její vliv v Dánsku se neváže k žádnému přesnému kulturně historickému období, neboť byla velmi populární jak u šlechty za absolutismu, tak později u měšťanstva, jak ostatně napovídají samotné výpůjčky *royal* a *bourgeois*. Konkrétně se jedná o období raně moderní dánštiny (1525-1700) a moderní dánštiny (1700 – do současnosti).

Prestiž francouzštiny byla dána Francií samotnou a s ní souvisejícím kultivovaným způsobem života, který byl pro šlechtu velmi lákavý. A přejímáme-li kulturu, přejímáme také slova a naopak. V období absolutismu, v 17. a 18. století, kdy se v Dánsku hovořilo nejen dánsky a německy, ale také latinsky a francouzsky, měla Francie i francouzština silný vliv. Dánština byla tehdy jazykem především nižší třídy, zatímco latina a francouzština měly nejvyšší prestiž. Během absolutismu totiž narůstá význam dvora a potřeba jej patřičně prezentovat. Vzorem se pochopitelně stala Francie Ludvíka XIV., přestože dánsko-norské monarchii chyběly k jejímu kopírování finanční prostředky (BUSCK-POULSEN 2007: 126). Na pomyslný vrchol se francouzština dostává kolem roku 1650, kdy získává status jazyka diplomacie. Francouzština – znak vyšší třídy – zněla v salónech, francouzsky se vedla i korespondence. S rostoucí popularitou rostla ovšem i tendence nižších tříd k jejímu napodobování, a tak se jazyk postupně rozšířil mezi širší okruh mluvčích. Důležitost francouzštiny spočívala také v obohacování slovní zásoby severogermánských jazyků o latinská slova. Berkov (2002: 297) uvádí příklad: „...norské, dánské, švédské slovo *kultur* atd. se do těchto jazyků dostalo z němčiny, která je přejala z francouzštiny“.

Od reformace až do poloviny 18. století se do dánštiny dostává množství nových slov především z němčiny a francouzštiny. Důležitou roli hrály neologismy z oblasti vojenství jako např. *officer*, *kaptajn*, *lejtnant*, *soldat*, *garde*, *ammunition* a dále výrazy související se společenským životem, jako *komedie*, *opera*, *ballet*, které dánština přejala přes němčinu (KARKER 1996: 76). Galicismy pronikají do dánštiny i po roce 1750. V polovině 18. století se ještě přejímá nejvíce z němčiny a francouzštiny, na konci století už ale roste vliv angličtiny. Navzdory více či méně úspěšným puristickým snahám přejímá dánština množství výpůjček z francouzštiny, viz 6.2 (tamtéž: 77).

Populární oblastí, ze které dánština přejímala nová slova, byla a stále je gastronomie, konkrétně z oblasti tzv. *haute cuisine*, která se dodnes považuje za jednu z nejlepších. Není tedy překvapivé, že dánština přejala množství názvů pro vybrané pokrmy a nápoje. Jmenujme například *entrecote*, *kotelet*, *krebnet*, *culotte*, *fondue*, *cremefraiche*, *fromage*, *remoulade*, *mayonnaise*, *limonade*, *likør*, *dessert*, *sorbet*, *roulade*, *flutes* či *baguette*, nebo třeba *franskbrød*. Dále *bordeaux*, *champagne*, *dijon*, *cognac*, *bearnaise*, *hollandaise*, *bordelaise*, *roquefort* či *brie*. Přejala se i slova týkající se exkluzivnější přípravy pokrmů: *sautere*, *blanchere*,

---

¹ příklady v této kapitole jsou vybrány z článku *Fra salon til café* (Reinecke Hansen 2006: 22-27)

braisere, pocher, moussere. Mezi další výpůjčky patří i názvy restauračních zařízení a s nimi souvisejících výrazů – *restaurant, café, bistro, menu, kabaret, charcuteri, buffet, porcelan*. Prestiž francouzštiny dokazuje i fakt, že sofistikovanější dánský pokrm – rýžová kaše se smetanou a mandlemi se pojmenoval *ris à l'amande* (podle nového pravopisu *risalamande*). V tomto případě se ovšem jedná o pseudovýpůjčku, protože podobný dezert ve Francii neexistuje, a dokonce ani pravopis není francouzský (správně *riz aux amandes*). Takto pojmenovaný dezert si však pravděpodobně snadno spojíme s rafinovaností francouzské kuchyně. V gastronomii tedy najdeme i výpůjčku *à la* (podle nového pravopisu *a la*) (REINECKE-HANSEN 2006: 23).

Francie, která po století určovala, co je módní, vkusné, či *passé*, obohatila dánštinu taktéž o výrazy spojené s módou a oblékáním – *trusse, lingeri, chemise, negligé, korset, gamache, chiffon, bluse, kasket, kostume* (tamtéž:23). Haugen (1972: 388) píše, že francouzština měla výsadní postavení ve světě módy (*haute couture*), a to minimálně do roku 1914. Podobně také ovlivnila i kadeřnickou a holičskou slovní zásobu o *moustache, frisure, papillot, paryk, toupet*. A přejala se i slova související s péčí o tělo – *parfume a eau de cologne, soignere sig, manicurere, pedicurere, gore toilette* (REINECKE-HANSEN 2006: 23).

Není ani příliš odvážné tvrdit, že v oblastech gastronomie, módy a péče o tělo má francouzština významné postavení dodnes.

Ustavení demokracie zdaleka neznamenal konec francouzského vlivu. Začala se však přejímat slova z jiných oblastí jazyka – z politiky, médií a kultury obecně. Centrem pro diskuze o umění, politice a kultuře se stává kavárna – *café*. Měšťanská společnost ostře oddělovala svůj osobní a veřejný život. Slovní zásobu z oblasti bydlení a soukromého života měšťana obohatily výpůjčky jako *entré, balkon, pavillon, garage, garderobe, salon, alkove, montre, gobelin, klaver*. Pro veřejný prostor se zažila slova jako *boulevard, avenue, allé, passage, palæ, fontane*, či *bordel*. Pro pobavení veřejnosti zde bylo divadlo – *teatret*, k němuž se váží další slova: *kulisse, maskerade, operette, vaudeville, replik, duplik, silbuet, kabaret, sufflor, premiere, pastiche, repertoire, revy*. Slovní zásobu cestovatelů rozšířily přejímky *turist, bagage, perron, kupé, vue, voyeur, parlor* (tamtéž: 24).

Kapitalismus a nové způsoby výroby a distribuce zboží přináší výrazy *kompagni, branche, chef, direktor, ingeniør, entreprenør, entreprise, fabrik, industri, konkurrence, en gros, fond, avance, rentabel, profit, professionel, amatør, butik, magasin* (tamtéž: 25).

V politické sféře se přejímají nejen slova související s decentralizovanou vládou – *kommune, bureaukrati, kommissær, gendarm, garde, armé, bataljon, guillotine, patrulje, korps*.

Výpůjčky se dostávají i do výrazů souvisejících s médii – *avisen, journalist, redaktør, annonce, foljeton, causeri, petitjournalistik*. a ve fikci se přejímají pojmenování *romanen, novellen* (tamtéž: 26).

V kultuře se vliv francouzštiny projevuje přejímáním –ismů: *individualisme, liberalisme, socialisme, kommunisme, renæssance, barok, rokok, klassicisme, romantisme, impressionisme, ekspressionisme, dekadence, fin de siècle, realisme, surrealisme, naturalisme, teisme, eksistentialisme, avantgarde, radikalisme, modernisme* a

podobně (tamtéž: 26).

Navzdory tomu, že dnes jsou pro Dánsko kulturním centrem Spojené státy americké, se výpůjčky, byť střídmě, do dánštiny dostávaly a dostávají i v průběhu 20. a 21. století, např. *bidet*, *blouson*, *petanque*, *café au lait*, *pret-a-porter* (tamtéž: 27). Ve dvacátém století se mimo jiné také mění význam již dříve přejatých výpůjček. Například *culotte*, původně ve významu hovězí kýty, se dnes podle Jarvadové (1995: 163) pro označení kalhot s velkými kapsami. Zajímavá je také překladová výpůjčka *nå-generation*. z francouzského *la génération bof*, kterou poprvé užil Poul Dines roku 1979 v souvislosti s generací po roce 1968, která byla považována za nezúčastněnou až sklíčenou (tamtéž: 163).

Později přejímá dánština přes angličtinu výraz *telematik*, podle francouzského *télématique* (vznik 1978), který je kombinací výrazů *télécommunication* a *informatique*. Z francouzštiny pochází i překladová výpůjčka *distancearbejde* podle francouzského *télétravail*, která se vžila pro práci z domova na počítači (tamtéž: 163-164).

Dnes hraje francouzština důležitou roli v administrativě Evropské unie, jejímiž hlavními centry jsou frankofonní Štrasburk a Brusel, což se odráží například na výpůjčce typu *det monetære samarbejde* (REINECKE-HANSEN 2006: 27).

Do jaké míry francouzština dánštinu ovlivnila, není snadné poznat ani pro dánského mluvčího. Pravopis mnoha francouzských slov se totiž na základě prohlášení o pravopisu z roku 1892 značně přizpůsobil dánské výslovnosti, a tak tato slova už ani nejsou vnímána jako cizí. Roku 1892 se podánštla například slova *bof* (*bœuf*), *kø* (*queue*), *nervøs* (*nerveux*), *kontor* (*comptoir*), *fadase* (*fadaise*), *turist* (*tourist*) a *kupé* (*coupé*). Další velké podánšťování francouzských výpůjček proběhlo v rámci pravopisné reformy roku 1985, známé jako *majonasekrigen*, která vyústila v množství volitelných variant typu *creme/krem*, *konjak/cognac* a zároveň nahrazení starého pravopisu novým, jako např. *regie*→*regi*, *odeur*→*odor* (tamtéž: 24-25).

5. Diachronní perspektiva

5.1 Raný kontakt

Přejímky z francouzštiny se vyskytují ve všech třech severogermánských jazycích, které jsou pro práci podstatné. Severogermánské jazyky se ovšem dostaly do kontaktu francouzštinou ještě dřív, než do Skandinávie začaly pronikat první francouzské vlivy, ať už přímo nebo nepřímo. Díky vikinským výpravám do Normandie totiž nejdříve ony obohatily francouzštinu. To se týká především normanského dialektu, v němž se dnes vyskytuje asi 300 slov skandinávského původu. Některá z nich byla dokonce přejata i do spisovné francouzštiny, viz níže.

V zásadě lze rozřadit veškeré dánské výpůjčky do dvou kategorií. První kategorií jsou místní názvy zvolené buď podle topografie, jako např. *Dieppe*, *Houlbec*, *la Hague* či *Boos*, popřípadě názvy složené z vlastního jména s románskou koncovkou *–ville*, jako *Acqueville* (Aki), *Barville* (Bardr), *Grémonville* (Geirmundr), či *Regneville* (Ragnar) (Moi 1963: 55-56, 77-78). Do druhé kategorie spadají slova z oblasti mořeplavby, jako např. slovo *le tillac* – paluba ze slova *pilja* (PRICE 2002: 81). A Renaud (2009: 86) poskytuje další příklady: *l'étrave* (stěvn; příďová vaznice), *la quille* (køl; lodní kýl), *la bouline* (bugline; typ námořního uzlu), *l'étai* (stag; stěh), *le tolet* (åretold; otočná vidlice sloužící k opoře vesla), *le havre* (havn; přístav), *l'estran* (strand; pobřeží), *le bomard* (hummer; humr), *le crabe* (krabbe; krab), *l'orphie* (hornfisk; jehlice – mořská ryba), *le marsoin* (marsvin; svinucha).

O prvních kontaktech Seveřanů s francouzštinou se ví, že už ve 12. století jezdili dánští studenti do pařížských klášterních škol studovat filozofii a klasická studia. Za stejným účelem do Paříže mířili také studenti z Norska a se zhruba stoletým rozestupem i Švédové. Jen evidence školního z roku 1329 dokazuje, že v Paříži pobývalo 40-50 švédských studentů, není ovšem známo, že by tito studenti svou znalostí francouzštiny nějak zásadně obohatili rodný jazyk (GELLERSTAM 2005: 2074).

Ve 13. století se na evropský Sever dostávají žánry středověké francouzské literatury jako je trubadúrská lyrika, chansons de geste a dvorský román. Stopy francouzské rytířské epiky jsou z této doby spíše ojedinělé a náhodné, jako např. motivy milostných trojúhelníků u Saxa Grammatica. Více takových stop najdeme v okrajových žánrech, baládách a rýmovaných kronikách (KADEČKOVÁ 1989: 128-130).

Ve 14. století se francouzská rytířská epika na Severu hojně překládala i adaptovala a těšila se velké oblíbenosti, přestože prostředí severské šlechty se značně lišilo od prostředí francouzských dvorů, na nichž tato literatura vznikala. Ostatně označení pro šlechtu *adelen* se ujalo až v době po reformaci (tamtéž: 130).

Skutečně první francouzské výpůjčky tak lze najít ve švédštině už ve 14. století, a to právě díky oblíbenosti rytířských románů, z nichž v té době pramenil francouzský kulturní vliv. Jednalo se

často o výpůjčky nepřímé a přejaté skrze dolní němčinu. Umělecky nejzdařilejší rýmovanou kronikou byla Erikova kronika (Erikskrönikan) z první poloviny 14. století psaná v typicky dvorském stylu (tamtéž: 141). Tato kronika obsahuje galicismy z oblasti rytířství – turnajů, výzbroje, oblékání, jídla a pití, např.: *baner, baldakin, äventyr, dust, torney, päll, bliant, kär, amur, romanż*. Mimo jiné se můžeme dočíst o rytířských turnajích, chvály dvorného chování, krásně vybavených koních, drahých látkách, dechových nástrojích a bubnech (GELLERSTAM 2005: 2075).

5.2 Dánština v 17. a 18. století v kontextu francouzských vlivů

Během větší části 17. století, kdy už ve Švédsku rostl vliv francouzštiny, byla v Dánsku nejvlivnějším jazykem němčina, která si své výsadní postavení udržovala už od hansovních styků. Němčina také zůstala až do konce 18. století jazykem vojenství. V polovině 17. století se v Dánsku francouzsky ještě nemluvílo, zájmu se francouzština začala těšit až ke konci 18. století, kdy se stala populární nejen u dvora, v diplomacii a vyšších kruzích, ale také mezi služebnictvem, soukromými učiteli a umělci (GELLERSTAM 2005: 2078). Haugen (1972: 354) dodává, že francouzština jako mluvený jazyk sice velkou roli nehrála, zato však byla velmi módní; běžné bylo vedení korespondence ve francouzštině i zaměstnávání učitelů francouzštiny. A roku 1663 si dánský gramatik Peder Syv stěžoval, že „každé druhé slovo“ je francouzské (GELLERSTAM 2005: 2078). Během 17. století se francouzské výpůjčky objevovaly v titulech, obchodu, oblékání, gastronomii, vojenství a divadle, v 18. století byla francouzská slova frekventovaná i v chemii a medicíně.

Příklady slov přejatých z francouzštiny v 17. století:

Oblast	Příklad
Tituly	ambassadør, envoyé, inspektør, ingenior, madame, mademoiselle, seigneur
Obchod	commercién, konsumption, bank
Móda a toaletní potřeby	kamisol, paryk, paraply, parasol
Gastronomie	sauce, frikasé
Vojenství	armé, adjutant, ammunition, fort, garde, infanteri, kavalleri, karnet, korporal, musketer, officer, pistol, rekrut, reveille
Divadlo	komediant, ballet, maskerade, marionet

Tabulka 1; galicismy v dánštině v 17. století; zdroj GELLERSTAM 2005: 2079

V 18. století se nepřejímaly pouze lexikální výpůjčky – např. *apropos, arrangere, brysk, chance, charme, chok, culotte, dressere, etape, garage, gardere, genere, jaloux, jalousi, karriere, kontrollere, kup, kusine, large, loyal, mikrofiche, miljö, mondæn, naiv, pointere, prestige, revanche, rutine, sober, souvenir, tante, trist, vag* (KARKER 1996: 78), ale produktivními přejímkami byly i slovesné sufixy (-ere), či prefixy (anti-, de-, des-, in-, non-, per-...), substantivní sufixy (-ade, -age, -al, -an, -ance, -ant..) a adjektivní sufixy (-abel, -ant, -esk) (GELLERSTAM 2005: 2079).

5.3 Švédština v 17. a 18. století v kontextu francouzských vlivů

Vliv francouzštiny je v moderní švédštině (od r. 1526 do současnosti) stále patrný ve slovní zásobě týkající se armády, dvora a diplomacie. Vojenská terminologie se pomalu mění z německé na francouzskou. Zlomovým obdobím jsou 40. léta 17. století. Do této doby zasahovala francouzština na švédský dvůr skrze němčinu. Za vlády královny Kristiny, která na dvůr zvala evropské francouzsky a latinsky mluvící učence, se do švédštiny přejímalo z francouzštiny přímo a v původní podobě, což vedlo k opravě pravopisu dřívějších výpůjček přejatých přes dolní němčinu. Například nahrazení dolnoněmeckých sufixů jejich francouzskými ekvivalenty: *publikat(s)* - *publikation* (GELLERSTAM 2005: 2075). Počátkem 17. století se do švédštiny přejalo množství francouzských slov, jež se vztahovala k novému životnímu stylu. Seznam bezmála tři tisíc takových přejímek z francouzštiny a jiných jazyků publikoval ve své knize Schibboleth švédský biskup Jesper Svedberg. Tato slova se švédské výslovnosti ani pravopisu nepřizpůsobila, protože žádný standard mluvené a psané formy ještě neexistoval. Švédští spisovatelé ovlivnění francouzštinou měli sklon oba jazyky více méně volně míchat. V 17. století se ve švédštině vyskytovalo značné množství francouzských slov především z oblastí příbuzenských vztahů, titulů, stavby a obchodu, oděvů a toaletních potřeb, kulinářství, politiky, divadla a umění a poštovních výrazů.

Příklady francouzských přejímek ze 17. století ve švédštině:

Oblast	Příklad
Tituly	baron, ingenjör, postiljön
Příbuzenské vztahy	kusin, mamma, pappa
Stavebnictví	balkong, betong
Obchod	ackord, affär, assurans, balans, finanser, kapital, kredit
Móda a toaletní potřeby	habit, kalott, livré, manschett, parfym, peruk, puder, satin
Gastronomie	championjon, choklad, frikadell, gelé, karamell, kräm, portion, sås
Politika	allians, ambassad, ambassadör, departement, depesch, revolt
Divadlo	teater, balett, opera
Umění	porträtt, staty
Poštovní termíny	biljett, kuvert, paket

Tabulka 2; galicismy ve švédštině v 17. století; zdroj GELLERSTAM 2005: 2076

Popularita francouzštiny mezi švédskou šlechtou a vyšší třídou dosahuje vrcholu v 18. století. Vyšla se kolekce bilingvních slovníků Gustava III. – *Swensk och Fransösk Ordebok*, noviny *Stockholm Gazette* vycházely ve francouzštině, zaměstnávali se soukromí učitelé, časté bylo i vedení korespondence a soukromých deníků ve francouzštině.

Podobně jako v Dánsku se ani ve Švédsku taková popularita nevyhnula kritice, jak lze vidět např. na divadelní hře Carla Gyllenborga *Swenska sprättböken* (1737), jež si utahuje z mladého šlechtice, který neustále vměšuje do rodného jazyka francouzské výrazy. Mimo množství nových výpůjček však do švédštiny pronikají také francouzské sufixy (např. -era, -i, -ent, -ion, -ism, -ist...). Příliv francouzských slov dosáhl vrcholu za vlády Gustava III. S romantismem se ve středu kulturního a jazykového zájmu ocitlo Německo (tamtéž: 2074).

Příklady přejatých slov z francouzštiny během 18. století:

Oblast	Příklady
Příbuzenské vztahy	onkel, tant
Stavba	alkov, arkad, bassäng, terrass
Dekorace interiéru	byrå, divan, fätölj, garderob, tambur
Oblečení	flanell, galosch, korsett, kostym, paraply, sandal, väst
Jídlo a pití	dessert, kotlett, maräng, rulad, sprit, supé
Divadlo	aktör, aktris, applådera, debut, kuliss, loge, maskerad, pjäs, replik, ridå, roll, scen
Umění	byst, fresk, karikatyr, miniatyr, relief, silhuett
Literatura a tisk	affisch, annons, broschyr, debatt, dramatik, ironi, jargong, kritik, poem, redaktör, roman
Vojenství	barack, chock, defensiv, offensiv, depå, kasern, manöver, order, pluton
Obchod	amortera, fabrik, direktör, chef, industri

Tabulka 3; galicismy ve švédštině v 18. století; zdroj GELLERSTAM 2005: 2077

5.4 Historický kontext přejímek ve Švédsku 16. - 19. století

Už v rané moderní švédštině (1526-1732) se přejímá značné množství galicismů, nejvíce za vlády Ludvíka XIV. (1642-1715). Tendence přejímat francouzská slova dosahuje ve švédštině vrcholu v polovině 18. století. Důvodem jsou silné politické a kulturní kontakty mezi oběma zeměmi. Přejímají se slova z oblasti diplomacie (*allians*, *ambassadör*), rodiny (*kusin*, *mamma*), gastronomie a životního stylu (*champinjon*, *sås*, *karamell*, *paraply*, *parfym*, *peruk*, *möbel*), umění (*balett*, *pjäs*) a obchodu (*affär*, *kredit*, *kommers*) (PRICE 2002: 458).

Kritika galicismů se objevuje už v 17. století, kdy se švédština s francouzštinou volně mísily z potřeby mluvit a psát o věcech a názorech spojených s novým životním stylem, jehož se francouzská slova stala součástí. Podle Gellerstama (2005: 2080) zformuloval jednu z nejznámějších kritik francouzského vlivu Georg Stiernhielm (1598-1672) ve své básni *Hercules*, která „pojednává o volbě mladého muže mezi dobrem a zlem tak, že do protikladu soudobého

epikurejského života staví ctnost v duchu novoplatonské filozofie“². Setkává se s ženami různých morálních kvalit: Fröken Flättja, oblečená do francouzštiny se všemi kudrlinkami a barvami a proti ní Fru Dygd, bezchybná v upřímném staromódním stylu. Navozuje tedy spojení mezi špatným jazykem a špatnou morálkou (GELLERSTAM 2005: 2080). Další parodií užívání francouzštiny bylo například dílo Carla Gyllenborga *Svenska sprättböken* (1737) namířené proti snobskému idolu vyšší třídy. A podobně jako Holberg, i Olof von Dalin opravil ve druhém vydání *Then Swänska Argus* (1754) některá francouzská slova na švédská. Takové změny provedl při vydání svých cestovních deníků i Carl von Linné. (tamtéž: 2081)

V případě cizích slov se ve Švédsku preferovalo jejich domácí synonymum, pokud bylo k dispozici. Na rozdíl od Dánska se zde vymýšlela nová slova málokdy; přejímání i tvorbu slov prováděli běžní uživatelé jazyka a pověřené autority měly povinnost tyto inovace schválit či zamítnout. Při rozhodování byla důležitá především funkčnost. Má-li se trvale přejmout nějaké slovo, musí být možné a snadné ho vyslovit a ohýbat podle domácích vzorů. Nepuristicky orientovaní jazykovědci nacházeli v cizích slovech spíše pozitiva. Přejatý výraz byl např. pro uživatele, kteří měli znalost výchozího jazyka, snáze srozumitelný a občas i kratší, než jeho domácí ekvivalent. Navíc nesly některé výpůjčky přesnější význam než jim korespondující domácí výrazy (a občas i než význam slova ve výchozím jazyce). Toto bylo praktické zejména pro technickou slovní zásobu, kde se výpůjčky preferovaly a v určitých oblastech preferují dodnes (TELEMAN 2005: 1979).

Před přejímkami z francouzštiny, které se v běžné promluvě objevovaly čím dál častěji, varovali někteří slovníkáři. Roku 1716 dokonce vyšel seznam nadužívaných slov a frází, ovšem bez odezvy. I během 19. století se ve švédštině vyskytovalo značné množství galicismů, které ovšem pomalu vycházely z módy.

Roku 1801 byly francouzské výpůjčky uznány Švédskou akademií, viz kapitola III. Zavedla se nová pravidla jejich pravopisu a určila se systematická pravidla pro jejich integraci do švédštiny. Kde se neuplatnil lexikální purismus, nastoupil purismus ortografický (VIKØR 2010: 13).

---

² HARTLOVÁ 2004: 458.

5.5 Purismus

Jazykový purismus neboli brusičství je „snaha (často přehnaná) o udržení čistoty jazyka projevující se odmítáním cizích jazykových vlivů a inovací vznikajících ve vlastním jazyce“.³ Přepjatý purismus kultury jazyka spíše škodí, neboť „způsobuje nadbytek synonym, přílišnou etymologickou souvislost termínů se slovy každodenního oběhu, asociativnost a emocionální zabarvení, škodlivé termíny a konečně přílišnou lokální uzavřenost vědecké terminologie“⁴.

Vikør (2010) rozeznává několik typů purismu: lexikální, morfologický, ortografický, fonologický a syntaktický.

Lexikální purismus definuje jako vzdor proti „cizím“ slovům ve prospěch místních nebo národních neologismů; morfologický purismus se zaměřuje na očistění jazyka od cizích morfologických prvků a cizí slova asimiluje do domácího systému; ortografický purismus vzdoruje proti cizímu pravopisu ve prospěch asimilace cizích slov do domácího pravopisného systému; fonologický purismus nahrazuje cizí výslovnost, především cizí fonémy ve prospěch fonetické asimilace do domácího zvukového systému; syntaktický purismus zase neuznává cizí syntaktické struktury, které komplikují jazyk jeho vlastním uživatelům. Pro tuto práci je důležitý zejména purismus lexikální, fonologický a ortografický.

Vikør dále rozděluje purismus na národní, sociální, obecný versus konkrétní a konzervativní versus regresivní. Národní purismus se snaží vymýtit slova z různých cizích jazyků podle určité nacionalistické ideologie (zatímco sociální purismus nahrazuje například dialektální výrazy ve standardním jazyce). V rámci národního purismu se vyskytuje purismus specifický, který se zaměřuje pouze na vlivy z určitých jazyků, jako tomu bylo v případě galicismů a latinských slov, na rozdíl od purismu obecného, který se snaží vymýtit všechny cizí vlivy. Konzervativní purismus usiluje o stabilitu jazyka, a tedy přijímá pevně zakořeněné výpůjčky, oproti purismu regresivnímu, který se obrací k (často neexistujícímu) „zlatému věku“ jazyka bez cizích vlivů a snaží se tak vymýtit i výpůjčky, které jsou v jazyce stovky let (VIKØR 2010: 9-10).

Jedním z cílů dánského a švédského purismu bylo podpořit porozumění mezi severskými jazyky a obohatit společnou severskou slovní zásobu. Toho chtěli puristé docílit nahrazením cizího slova slovem severským, v praxi byl však tento nápad těžko realizovatelný. Není výjimkou, že výsledné slovo, které mělo přejímku nahradit, se lišilo ve všech třech severských jazycích. Cizí slovo *servante* (ve významu servírovací stolek) se v dánštině nahradilo slovem *vaskebord*, ale švédsky se stejný kus nábytku jmenuje *tvättbord*. *Serviet* (ve významu ubrousek) se podánštlo na *båndduk*, zatímco totéž slovo označuje ve švédštině ručník (HANSEN, LUND 1994: 129).

---

³ LOTKO 2003: 96.

⁴ VACHEK 2005: 138.

5.5.1 Purismus v Dánsku v 17. a 18. století

Největší množství francouzských výpůjček se v dánštině objevuje v období moderní dánštiny (od r. 1700 do současnosti), a už od poloviny 17. století se na pozadí renesančního jazykového sebeuvědomění objevují první puristické tendence. V 18. století – době osvícenství, puristé v práci pokračují. Snaha očistit jazyk od přejímek z francouzštiny a románských jazyků vůbec, pramenila z potřeby korunovat dánštinu jako jazyk vědy a literatur. Těmto oblastem totiž dominovaly latina s francouzštinou, nebylo ovšem výjimkou, že těmto jazykům osvícený občan nerozuměl (HANSEN, LUND 1994: 122). Názor, že nejen náboženské, ale i vědecké texty by měly být dostupné v dánštině, obhajoval roku 1657 i tehdejší rektor kodaňské univerzity Rasmus Bartholin (GALLBERG JACOBSEN 2005: 1960).

Purismus na galicismy cílil zejména proto, že na rozdíl od dolnoněmeckých a německých výpůjček (které za cizí nebyly považovány vůbec), byly v severogermánských jazycích výrazně cizím prvkem. A to ať už jde o pravopis s exotickými znaky jako *ç, q, x, z* nebo výslovnost s diftongy, nosovkami a pevným přízvukem na konci slova. Zároveň byla francouzština po dlouhou dobu jazykem výhradně vzdělané menšiny populace, a tak přispívala k prohlubování rozdílů mezi jednotlivými sociálními vrstvami společnosti. Francouzština se dostala mezi širší veřejnost díky tomu, že byla považována za prestižní jazyk, což vedlo k jejímu imitování. V 17. a 18. století se v Dánsku a Švédsku zvedla vlna nevole proti galicismům ze strany puristů, jejichž cílem bylo udržet jazyk prostý cizích vlivů (GELLERSTAM 2005: 2080).

Po desetiletí vyvolávalo puristické hnutí živé diskuze o národním jazyku. Konkrétní práce puristů spočívala v tvorbě neologismů, které měly nahradit francouzské výrazy. Neologismy se tvořily buď podle německých vzorů, nebo k obohacení lexika přispěla staroseverština, stará dánština, dialekty či další severské jazyky (LENTZNER 1895: 166). Některé neologismy se zcela asimilovaly a skutečně vytlačily francouzská synonyma, jiné se v jazyce neujaly (VIKØR 2010:14).

První stopy purismu se v Dánsku objevily v 17. století v díle gramatika Pedera Syva (1631-1702), jenž vydáním *Den danske Sprogkunst eller Grammatica* (1685), první gramatiky v mateřštině, výrazně přispěl ke kodifikaci standardizované dánštiny. Chtěl očistit jazyk od galicismů a při nahrazování slov se často inspiroval němčinou. Syvovy rané snahy v této době ovšem neměly větší ohlas a francouzština si v 18. století svou prestiž zachovala (VIKØR 2010: 14).

Nekompromisní puristické hnutí vzniká až v polovině 18. století (zhruba od roku 1745) z přetrvávající snahy pozvednout prestiž dánštiny i jako reakce na literární jazyk Ludviga Holberga a jiných. Vůdčí osobností tohoto hnutí byl Jens Schiøderup Sneedorff (1724-1764), který se vymezoval proti galicismům a latinismům a zasazoval se za tvorbu nových dánských slov (PRICE 2002: 84). Gellerstam (2005: 2081-2082) uvádí následující příklady neologismů ze Sneedorffova pera,

které se dodnes používají: „Afstand (Distance), Lidenskab (Passion), Virksomhed (Aktivitet), Digter (Poet), Forfatter (Autor), Højskole (Akademi)“.

Sneedorff byl zastáncem spíše umírněného purismu. Mezi jeho radikálnější pokračovatele patří například Hans Peter Selmer (1802-1877), který chtěl z jazyka vymýtit všechna cizí slova bez ohledu na jejich původ a nahradit je skutečně dánskými výrazy, tedy nikoliv pouze přeložit cizí výraz do dánštiny. Ne vždy se však vlastní poučkou řídil, z části vymýšlel nová slova, z části čerpal ze slovní zásoby staré dánštiny nebo cizí slova překládal. V díle *Om de i det danske sprog forekommende fremmede ord, samt tyskeagtigheder, andre ufuldkomneheder og sprog- og retskrivningsfejl* (1860-1861) vyjmenovává nová slova, která sám vymyslel, např.: *værkebygger* (ingeniør), *eftergodt* (dessert), *nordlede* (orientere), *modtilsyn* (kontrol), *gudsvidenskab* (teologi). (HANSEN, LUND 1994: 124).

Dalším autorem mnoha neologismů byl filozof Frederik Christian Eilschov (1725-1750), hodlal obohatit slovní zásobu dánštiny, aby mohl důkladně popsat a šířit vlastní filozofii. Uznává sice, že některé běžně užívané přejímky jako např. *Contract*, *Discipel*, *Element*, *Familie*, *Mathematik*, by se měly v jazyce zachovat, jinak ovšem nahrazení výpůjček podporoval. Jako nevhodnou náhradu označil stará slova, a naopak vyzdvihoval odvozování a skládání, což v praxi znamenalo výpůjčky přeložit. Sestavil seznam asi 900 slov a výrazů z oblasti filozofie a vědy s návrhem jejich dánských ekvivalentů (např. latinské *meditatio*, dánské *eftertanke*) (GELLERSTAM 2005: 2081).

Neologismy a puristické hnutí satirizuje Holbergova následovnice Charlotta Dorothea Biehl ve své divadelní hře *Haarkløveren*. Gellerstam (2005: 2082) ovšem poznamenává, že dnes by již běžnému čtenáři či divákovi humorná stránka díla unikala, neboť slova jako *Bestræbelse*, *Beundring*, *Bisag*, *Duft*, *Gienstand*, *Lidenskab*, *indsigtfuld*, *overdreven*, *virksom* jsou dnes běžnou dánského lexika.

5.5.2 Ludvig Holberg

Tento oddíl pojednává o jednom z nejdůležitějších dánských spisovatelů 17. a 18. století, Ludvigu Holbergovi (1684-1754), který významně ovlivnil utváření normy spisovného jazyka. V Holbergově době byl dán impuls pro velkou změnu, která vedla k vytvoření moderní literární dánštiny a postupně narostla až k zakládání puristických hnutí.

Holberg měl širokou slovní zásobu a ve svém rozsáhlém díle používal množství cizích slov, především z románských jazyků, což vyvolávalo značnou pozornost veřejnosti. Pochopitelně užíval také celou řadu germanismů, které ovšem terčem kritiky nebyly. (GELLERSTAM 2005: 2079). Podle Vikorova dělení (5.5) lze konstatovat, že Holberg byl po většinu života konzervativním puristou. Nebránil se starým výpůjčkám v jazyce, které mu dovozovaly vyjadřovat se přesněji. Nadužívání přejímek či mísení románských jazyků do dánštiny se vysmívá. A to například skrze postavu Jeana de France alias Hanse Frandsena, který po krátkém pobytu v Paříži není schopen mluvit rodným jazykem, aniž by do něj nevměšoval francouzské promluvy. Holberg

satirizuje také používání výrazů „Monsieur“ a „Franco“ na dopisech z Ringstedu do Slagelse (LENTZNER 1895: 166) apod. Navzdory vlastní kritice však sám dál francouzské výpůjčky užíval a na jejich užívání trval. Francouzština byla součástí slovní zásoby vzdělců jeho doby a na jejím uměřeném používání neviděl Holberg nic špatného.

Holberg kritizuje i puristické hnutí, zejména vymýšlení nových slov,. Vysmívá se novotvarům jako *Lægekunsten*, *Bogsal*, *Høresal*, *Digter*, které měly nahradit *Medicinen*, *Bibliotbek*, *Auditorium*, *Poët* (tamtéž: 166). Ke sklonku svého života prováděl Holberg ve svých textech změny pro nová vydání. Mimo to, že oprostil své texty od typicky norských slov, nahradil francouzská slova dánskými (např. *raillerie* dánským *skiemt*), což by mohlo zřejmě být považováno za jistý ústupek puristům (GELLERSTAM 2005: 2079).

Následující tabulka ilustruje typy francouzských výpůjček, které Holberg používal ve svých textech v prvních desetiletích 18. století. Výpůjčky jsou rozřazené do kategorií, z nichž dánština přejímala nejvíce slov. V těchto kategoriích (literatura, politika, vkus, armáda) Francie fungovala jako zprostředkovatel slovníku klasických jazyků a zároveň instituce udávající trendy. V tabulce jsou uvedena francouzská slova tak, jak je Holberg skutečně napsal, a to včetně kapitálek.

Oblast	Příklad
Literatura	Biographie, Dedication, Discours, Epigram, Maxime, Nouvellist, Paradox, Tautologie, Thesis
Politika	Democratie, Monarchie, Politic, Republique, Revolution, Monarch
Dobry vkus	Bon sens, Debauche, Esprit, Galanterie, Gout, Honneur, Ignorance, Merite, Mode, Talent
Armáda	Attaque, Deserteur, Edict, Escorte, Fortification, Convoj, Gloire, Parade, Victoire

Tabulka 4; Ludvig Holberg a galicismy; zdroj GELLERSTAM 2005: 2079

5.6 Majonæsekrigen – pravopisná reforma galicismů v dánštině

Zmínit v této práci *majonæsekrigen* neboli „Bitvu o majonézu“ je důležité pro pochopení událostí kolem zásadní pravopisné reformy francouzských výpůjček v roce 1986.

Majonæsekrigen je pojmenování medializované události z léta a podzimu 1985, provázející vydání nových pravidel pravopisu *Retskrivningsordbog*, dále RO. Hlavními aktéry byli ministři školství a kultury na a Dansk Sprognævn – Rada pro dánský jazyk, která tato pravidla formuluje a vydává, v čele s jejím tehdejší předsedou.

V létě 1985 se Rada pro dánský jazyk připravovala k vydání nových pravidel pravopisu, která měla nahradit starou verzi z roku 1955. Předseda Rady, Erik Hansen, poskytl rozhovor o plánovaných změnách v pravidlech, který následujícího dne přejaly mnohé noviny v nedělním vydání 9. června 1985. Právě podle jedné z plánovaných změn – podánštění pravopisu *majonæse* vedle původní francouzské verze *mayonnaise* dostal pravopisný spor své jméno. Zejména z tohoto příkladu získali čtenáři dojem, že se bude jednat o reformu, která umožní „psát podle výslovnosti“ (GALBERG JACOBSEN 2010: 1-2).

Například *Weekendavisen* otiskl 11. června 1985 dopis čtenáře Olufa Lautha, povoláním učitele:

„Hvad der især har undret mig i forbindelse med de bebundede ændringer er, at nogle fremmedord åbenbart skal til at skrives med en slags lydskrift. Denne dårskab har vi hidtil undgået på dansk (...).“

(BRINK-JACOBSEN 2000: 9)

Dne 14. června 1985 otiskl deník *Politiken* dopis čtenářky Stine Kronbaksové, která klade řečnické otázky: „Hvorfor i alverden skal det danske sprog nu laves om“ a „hvorfor skal ordene nu staves som de udtales?“ (tamtéž: 10).

Pravdou zůstává, že přizpůsobování pravopisu cizích slov dánštině rozhodně nebylo žádnou novinkou a že plán Rady pro dánský jazyk nespočíval v zavedení ortofonetického pravopisu, nýbrž se při podánšťování řídil podle tzv. traditionsprincippet - tradičního přístupu, podle něž se cizí slovo, které se stane běžnou součástí dánštiny, podánští ve shodě s pravidly pro původní dánská slova a starší výpůjčky.

Později toho roku napsal Erik Hansen článek „Tolv ord, der rystede Danmark“ neboli „Dvanáct slov, která otřásla Dánskem“, kde na černé listině stojí 12 výpůjček s podánštěným pravopisem, na které čtenáři reagovali rozzlobeným dopisem. Jednalo se o *konjak*, *krem*, *majonæse*, *paj*, *remulade*, *resurse*, *risalamande*, *rostbøf*, *spagetti*, *vanilje*, *wienersnitse*, *jogurt*. Nejvíce pozornosti se dostalo formám, které neměly nahradit tradiční pravopis *cognac*, *creme*, *mayonnaise*, *pie* atd., ale měly fungovat jako povolená varianta (GALBERG JACOBSEN 2010: 2). Plánovaná podánštěná varianta zřejmě vyvolávala u čtenářů dojem, že pravopis se bude měnit ve prospěch těch, kteří ho

neovládají. Nutno podotknout že podánštění se doporučovalo už v prohlášení o pravopisu z roku 1892⁵ (BRINK-JACOBSEN 2000: 9).

Rada pro dánský jazyk se do diskuze zpočátku nezapojovala, protože zřejmě očekávala, že toto pozdvižení brzy odezní. Debata se ovšem přesunula z novin do parlamentu. V červnu interpeloval člen strany Det Radikale Venstre Arne Stinus ministra školství Bertela Haardera, zda ministerstvo znovu zváží plánovaný zásah Rady pro dánský jazyk a zamezí naprostému zmatku v dánském pravopisu. Tímto dotazem bylo do aféry zapojeno ministerstvo školství, zatímco ministerstvo kultury žádalo Radu pro dánský jazyk o vysvětlení plánovaných změn. Písemné a ústní vysvětlení svých stanovisek poskytla na konci června na schůzi s oběma ministry. Ministryně kultury Mimi Stilling Jakobsen a ministr školství Bertel Haarder požádali Radu, aby se znovu zvážily některé nově zaváděné varianty, zejména typu *gymnasie*, *ministerie*, *seminarie*, *akvarie* (místo *gymnasium* atd.). Rada se usnesla, že varianty pro tento typ se nyní zavádět nebudou, o čemž v září informovala ministry. Ty usnesení Rady uspokojilo a neměli k němu žádné připomínky. Množství variant se nakonec snížilo o 115 (GALBERG JACOBSEN 2010: 3).

Zajímavé je, že slova z černé listiny Erika Hansena, která tento rozruch v první řadě způsobila, představila Rada v nových pravidlech pravopisu tak, jak bylo původně plánováno, tj. podánštěný pravopis jako volitelná varianta (kromě *risalamande* – jediná varianta).

Retskrivningsordbog (pravidla pravopisu) vyšla podle plánu v říjnu 1986. Prodalo se jej 600 000 exemplářů, což znamená, že si jej pořídil doslova každý desátý Dán (HANSEN, LUND 1994: 110). Oficiální konec *majonasekrigen* se datuje k listopadu 1985, kdy ministři schválili návrh redukce plánovaných variant. Podánštěná forma *majonase* v posledním vydání (2012) pravidel pravopisu už neobjevila, původní forma *mayonnaise* totiž měla vždy dominující postavení (GALBERG JACOBSEN 2010: 4).

---

⁵ Bekendtgørelse nr. 24 af 27. februar 1892 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet om Retskrivningen

5.6.1 Pravopisná reforma 1986, srovnání s nejnovější reformou

Pravopisné změny podněcuje Rada pro dánský jazyk, která také od roku 1955 pravidelně vydává Retskrivningsordbog (RO) – pravidla pravopisu. Od roku 1955 vyšla pravidla pravopisu celkem v pěti vydáních – v roce 1955, 1986, 1996, 2001 a 2012. V rámci pravidel se Rada samozřejmě zabývá i pravopisem francouzských výpůjček. Největší pravopisná reforma galicismů proběhla v roce 1986, vydání ovšem předcházela diskuze známá pod názvem *majonasekrigen*, viz výše.

Pravidla pro pravopis francouzských výpůjček z roku 1955 byla konzervativnější a na francouzském pravopisu lpěla více než jejich aktualizovaná verze, která mimo původního francouzského pravopisu zavedla u mnoha galicismů i volitelnou podánštěnou verzi. Některé změny zavedené r. 1986 se v pozdějších vydáních opět pro neužitečnost zrušily. Jako příklad slouží právě heslo *majonase*, podánštěnou formu tradičního francouzského pravopisu *mayonnaise*, či nesprávné polofrancouzské varianty *mayonaise*, které podle Jørgena Nørbyho z Rady pro dánský jazyk používal tisk pouze ve dvou případech z deseti. A podle Korpus DK francouzskou formu mluvčí volili dokonce v devíti případech deseti (GALBERG JACOBSEN 2010: 4).

Lund a Hansen (1994: 110-111) uvádějí v abecedním pořadí seznam slov, o jejichž změně pravopisu se jednalo. Jejich varianty jsem s pomocí Retskrivningsordbøger gennem historie <http://rohist.dsn.dk/> porovnávala a okomentovala.

RO 1955	RO 1986	důvod, poznámky
à jour	ajour	od roku 1986 se přestal uznávat francouzský accent grave a zároveň se obě slova spojila v analogii s tradičním pravopisem <i>à propos</i>
à la carte	a la carte	viz výše - důsledek rozhodnutí o odstranění francouzských přízvuků
buste	buste, byste	r. 1986 byly kodifikovány obě varianty
causeur	causør	v RO z roku 1955 se objevila francouzská koncovka u slov causeur, charmeur a odeur; mohlo se jednat pouze o chybu z nepozornosti, která se v novém vydání opravila podle tradičního přístupu na podánštěné –ør
charmeur	charmør	viz. causør

camouflage	camouflage, kamouflage	r. 1986 byly kodifikovány obě varianty
/	kommunike, kommuniké	od r. 2012 jediná správná varianta <i>kommuniké</i>
crepinette	krebinet	není podánštěno podle pravidel, nicméně pravopis v obchodech a kuchařkách byl téměř jednotný, a tak došlo k povolení této verze
creme	krem, creme	r. 1986 kodifikovány obě varianty, od r. 2001 povoleno pouze <i>creme</i>
eau de Cologne	eau de cologne	
karrosseri	karosseri, karrosseri	
kognak, cognac	konjak, cognac	důsledněji podánštěná a minimálně užívaná varianta <i>konjak</i> z pravidel zmizela r. 2001, zachovala se pouze varianta <i>cognac</i>
limonade	lemonade, limonade	r. 1986 získávají uživatelé možnost volby mezi rozšířenou anglickou a francouzskou variantou
mayonnaise	majonæse, mayonnaise	minimálně užívaná podánštěná varianta z pravidel mizí r. 2012
odeur	odør	viz. <i>causør</i>
pêlé-mêle	pele-mele	z důvodu rozhodnutí o vypuštění francouzského <i>accent grave</i> a <i>accent circonflexe</i> ; toto heslo se v RO z r. 2012 neobjevuje
portepée	portepe, portepé	toto heslo se v RO z r. 2012 neobjevuje
regie	regi	ve shodě s <i>traditionsprincippet</i>
rembours	remburs, rembours	
ressource	resurse, ressource	volitelná varianta zavedená kvůli nejasnostem v pravopisu tohoto slova (anglicky <i>resource</i> , francouzsky <i>ressource</i>)

/	risalamande	pseudovýpůjčka; nejedná se o spojení ani fenomén známý ve Francii
silhouet	silhuet	ve shodě s <i>traditionsprincippet</i>
tête-à-tête	tete-a-tete	viz pele-mele
vanille	vanilje, vanille	od r. 2001 je <i>vanilje</i> jediná kodifikovaná varianta
vis-à-vis	vis-a-vis	viz pele-mele

Tabulka 5; pravopisná reforma 1986

I. Synchronní perspektiva francouzských výpůjček v dánštině

Tato kapitola se zabývá francouzskými výpůjčkami v dánštině ze synchronní perspektivy, tedy z hlediska současné podoby jazyka. Zde se podrobí francouzské výpůjčky lexikální, grafické a fonetické analýze. Morfologická analýza pro náš výzkum nemá větší význam, neboť např. u substantiv rozlišuje francouzština mužský a ženský rod, zatímco dánština rozeznává utrum a neutrum. Zajímavé by bylo provést také sémantickou analýzu, protože význam některých výpůjček se v průběhu století změnil. Bakalářské práce bohužel svým rozsahem tak podrobný výzkum neumožňuje.

6. Lexikální analýza

Jazykový materiál jsem nashromáždila ze slovníku současné dánštiny Politikens Nudansk Ordbog z roku 2000. Celkem čítá 1798 jednotek. Při takovém množství je zřejmé, že není možné všechna slova analyzovat jednotlivě.

Slovní druhy byly zastoupeny zastoupeny následovně:

substantiva	...	1281	...	71,2%
verba	...	249	...	13,8%
adjektiva	...	192	...	10,6%
afixy	...	43	...	2,4%
adverbia	...	18	...	1%
propria	...	10	...	0,5%
interjekce	...	7	...	0,4%
prepozice	...	2	...	0,1%

Míra zastoupení ovšem nemusí být zcela rozhodující, pokud jde o frekvenci užívání určitých přejímek. I jednotky spadající pod slabě zastoupené slovní druhy mohou patřit mezi často užívaná slova, např. prepozice *a la*, jíž se nepoužívá pouze v oblasti gastronomie, jak potvrzuje mimo jiné i dánský korpus.

have kvalivare, mens mændene falder for billige salgstricks **a la** lange ben på en kolerhjelms. Sådan er det da selvfølgelig været " fra 1993. Her er enhver ansats til depressiv melankoli **a la** Södergran ganske enkelt blæst ud over det Caribiske Hav- eller sig nogenlunde til i hvert fald ét kendetegn. Sangen lød **a la** Roy Orbison, men på den sidste " Trampoline " er det varemærke i det små derhjemme i Nordborg på Als, måske lidt **a la** selvforsyning. Jeg kan ikke forestille mig, at Helgas høns hakker tavle på væggen. Det var chili con carne og oksekød **a la** provençale. Så hvis man ikke er til kød, så er der højst blive tale om status og indflydelse i Europa **a la** Danmarks eller Sveriges. Men ligesom Danmark og Sverige har Litauen i to højtalere. Blandingen af teater, opera, heavy-rock **a la** Led Zeppelin [...], og symfonisk rock efterlader én ganske forpustet og lillebror, der sagde de samme sætninger, som hun selv gjorde, **a la**: "Jeg tror, jeg slukker for fjernsynet. "Jeg tror, jeg slukker

7. Přístupy k pravopisu francouzských výpůjček

Ještě před samotnou grafickou analýzou je vhodné seznámit se s přístupy k pravopisu francouzských výpůjček.

V dánštině se rozlišuje celkem dvanáct různých přístupů, které se uplatňují při rozhodování o správném pravopisu (nejen) francouzských výpůjček. Ve většině případů rozhoduje kombinace více přístupů. Ne všechny jsou aplikovatelné na francouzské výpůjčky, proto tato kapitola popisuje jen relevantní z nich v kontextu francouzských výpůjček. Některé z nich mají při rozhodování větší váhu než jiné.

Podle *Bekendtgørelse nr. 707 af 4. september 1997* vydané Radou pro dánský jazyk jsou pro rozhodování o pravopisu nejdůležitější a jediné jmenované přístupy *traditionsprincippet* (tradiční přístup) a *sprogbrugsprincippet* (uživatelský přístup).

Podle tradičního přístupu je pravopis existující slovní zásoby v zásadě pevně zakotven. Slovo, které se stane běžnou součástí dánské slovní zásoby, se podánští ve shodě s pravidly pro původní dánská slova a starší výpůjčky. Tento princip se uplatňuje především u slov pocházejících z řečtiny, latiny a francouzštiny. Jako součást tradičního přístupu se popisuje **princip podánšťování**, jehož konkrétní pravidla jsou popsána v oddílu 8. Jak už bylo řečeno, tímto přístupem se řídila Rada pro dánský jazyk při provádění změn v Retskrivningsordbog roku 1985, což vedlo ke zmíněné *majonasekrigen*.

Naproti tomu **uživatelský přístup** dovoluje řídit se pravopisem kompetentních uživatelů jazyka (*gode og sikre sprogbrugere*). Právě tímto přístupem se Rada řídila při opětovné změně *mayonnaise-majonase-mayonnaise*. Ani mezi vzdělanou veřejností se totiž nový pravopis nerozšířil, a tak, přestože tato změna byla v souladu s tradičním principem, se zachoval původní francouzský pravopis.

Podle **fonematického přístupu** by měly grafémy do jisté míry odpovídat výslovnosti. Tento přístup není v Dánsku příliš populární a uplatňuje se méně než jiné. To lze vidět na příkladu *konjak*, kdy podánštěný pravopis odpovídal fonematickému i tradičnímu přístupu, ale zároveň naproti němu stály i přístupy jiné - kromě uživatelského například **etymologický přístup**, podle kterého by měla zůstat zachována etymologie cizích slov – a mělo by být patrné, že tento nápoj pochází z francouzského města Cognac; nebo **dekorativní přístup**, podle kterého jsou některá slova s určitým pravopisem „estetičtější“, než s jiným. **Pedagogický přístup** se uplatňuje tam, kde je snaha, aby mluvčí nedělali pravopisné chyby. I to byl jeden z principů, který se aplikoval pro pravopis *majonase*. Mluvčí totiž často volili polofrancouzskou variantu **mayonnaise*. **Systematický přístup** je zase důležitý pro zachování jednotného pravopisu. Jsou-li správné varianty francouzských výpůjček *detalje*, *emalje*, *medalje*, je zapotřebí podánštit také *vanilje*. Dalším přístupem, který se ovšem aplikuje zejména na nové výpůjčky z angličtiny, je **mezinárodní přístup**, podle

kterého se zachovává stejný pravopis jako ve výchozím jazyce. Důsledkem stále silnějšího vlivu mezinárodního přístupu klesá popularita **severského přístupu**, podle něhož Rada pro dánský, norský i švédský jazyk spolupracují na tom, aby se od sebe pravopis společné severské slovní zásoby nelišil příliš. Ovšem při rozhodování o pravopisu cizích slov, bere každá země ohled především na vlastní tradice (d. chauffør, š. chaufför, n. sjåfør). **Morfematický přístup** dbá na zachování i těch morfémů, které se nevyslovují, a **distinktivní přístup** trvá na rozdílném pravopisu v případě homofonie.

Je třeba mít na paměti, že dva hlavní přístupy nemusí být vždy rozhodující pro danou otázku, a tak je třeba brát v úvahu i ostatní (ÅGERUP JERVELUND 2007: 11-23).

8. Grafická analýza

Tato kapitola popisuje pravopisné změny francouzských výpůjček v dánštině. Přestože se pravopis galicismů v dánštině, na rozdíl od norštiny a švédštiny, blíží francouzskému originálu nejvíce, byly i zde provedeny určité adaptace sloužící k začlenění často užívaných výpůjček.

Tyto adaptace se týkají grafických znaků. Francouzská abeceda má kromě šestadvaceti základních znaků také 16 vlastních znaků, z nichž patnácti dánská abeceda nedisponuje. Jedná se o à, á, æ, ç, é, è, ê, ë, î, ï, ô, œ, ù, û, ü, ý. Oproti tomu v dánské abecedě jsou kromě základních znaků jen tři navíc: æ, ø, å. Pro některá cizí slova používá dánština cizí znaky, v případě francouzských výpůjček se můžeme setkat s æ, é, ç.

Z důvodu odlišnosti obou grafických systémů je zajímavé sledovat změny, které v pravopisu při přejímání slov probíhají.

Na příkladech z gramatiky *Danish: A Comprehensive Grammar* (2010: 655) lze ilustrovat základní pravidla adaptace francouzských výpůjček v dánštině:

a) tvrdé *c* se mění na *k*

francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce
cabinet	[kabi'ne]	kabinet	[kabi'ned]
carton	[kaR'tõ]	karton	[ka'tʌŋ]
croquet	[kRõ'kɛ]	kroket	['kʁʌgəð]

b) nehlasné *e* je redukováno

francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce
principe	[pʁẽ'sip]	princip	[pʁin'sib]/[pʁen'sib]
triste	['trist]	trist	['tʁisd]
vague	['vag]	vag	['væʔ]

c) koncovka *-que* se mění na *k*

francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce
banque	['bɑ̃:k]	bank	['baŋ'g]
boutique	[bu'tik]	butik	[bu'tig]
fabrique	[fab'rik]	fabrik	[fa'bʁæg]/[fa'bʁæg]

d) *ai* se mění na *æ*

francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce
affaire	[a'fɛ:R]	affære	[a'fɛ:Λ]
renaissance	[Rənɛ'sɑ̃s]	renæssance	[ʁɛnə'sɑ̃sə]
portrait	[pɔR'tʁɛ]	portræt	[pɔ'tʁad]

e) *eu* se mění na *ø*

francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce
gouverneur	[guvɛR'nœ:R]	guvernør	[guvΛ'nø'ʁ]
intérieur	[ɛ̃tɛR'jœ:R]	interiør	[ɛ̃tæʁi'æ:ʁ]/ [ɛ̃tɛʁi'æ:ʁ]
valeur	[va'lœR]	valør	[va'lœ:ʁ]

f) *ou* se mění na *u*

francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce
cousine	[ku'zin]	kusine	[ku'si:nə]
couvert	[ku'vɛ:R]	kuvert	[ku'væʁd]
souverain	[suv'Rɛ̃]	suveræn	[suvə'ʁɛ'n]

g) francouzský accent grave a accent circonflexe se vypouští

francouzské slovo	výpůjčka
crème	creme
à jour	ajour
tête-à-tête	tete-a-tete

h) sufix *–erie* se mění na *–eri*

francouzské slovo	výpůjčka
causerie	causeri
machinerie	maskineri

Přesto se u množství francouzských výpůjček pravopis nezměnil. Jedná se například o slova *mayonnaise*, *ouverture*, *restaurant*, *voyeur* (LUNDSKÆR-NIELSEN – HOLMES 2010: 655).

Rada pro dánský jazyk totiž rozhoduje o podánštění pravopisu mj. francouzských výpůjček na

základě přístupů zmíněných v kapitole 7. Například diskutované heslo *odor* se v různých podobách vyskytuje v Retskrivningsordbog už od roku 1929. Od roku 1986 se jeho pravopis definitivně podánštil. Tato změna se řídí pravidlem tradičního přístupu, které říká, že *-eu-* se změní na *-ø-*, stejně jako u dalších starších francouzských výpůjček typu *amator*, *chauffør* (v RO od r. 1918), *direktor*, *frisør* (v RO od r. 1955), *honnør*, *ingeniør* (v RO od r. 1892) apod. Naproti tomu se v dánské slovní zásobě nacházejí také novější výpůjčky, u kterých se zachovává jejich původní francouzský pravopis. Jedná se o slova jako *voyeur* (v RO se objevuje poprvé roku 1986) či *auteur* (od 1996) (HEIDEMANN ANDERSEN 2013: 1-3; příslušná hesla vyhledaná pomocí Retskrivningsordbøger gennem historien <http://rohist.dsn.dk/>).

9. Fonetická analýza

Kapitola 8. se zabývala grafickými změnami, ke kterým dochází v průběhu adaptace francouzských výpůjček do dánštiny. Tato kapitola je věnovaná fonetickým změnám, ke kterým dochází při procesu adaptace přejímky do fonetického systému dánštiny. Při přejímání slov nutně dochází také ke střetu více či méně rozdílných fonetických systémů. Je zřejmé, že francouzština jako západorománský jazyk má jiný fonetický inventář než severogermánská dánština. McColl Millar a Trask (2015: 21) popisují dva možné, hojně užívané přístupy k výslovnosti výpůjček. V prvním případě vyslovuje mluvčí v souladu s fonetickými pravidly jazyka, ze kterého výpůjčka pochází, čímž ovšem vnáší do své mateřštiny cizí prvky. Druhou možností je přizpůsobit výslovnost výpůjčky pravidlům v cílovém jazyce. V takovém případě se ovšem výslovnost může značně pozměnit. Je zajímavé porovnat výslovnost výpůjček s původní francouzskou výslovností a pozorovat, k jakým fonetickým změnám při přejímání došlo. Tyto změny jsou shrnuty a popsány níže v kapitole 10. Příklady pro ilustraci fonetických změn jsem čerpala z nasbíraného jazykového materiálu. Aby byly výsledky porovnání co nejpresnější, používám pro fonetické transkripce Mezinárodní fonetickou abecedu IPA.

9.1 Samohlásky

Vokální systém francouzštiny představuje 16 charakteristických fonémů. Francouzské samohlásky se dělí na *ústní* a *nosové*, *přední* a *zadní*, *otevřené* a *zavřené* a konečně *zaokrouhlené* a *nezaokrouhlené* (DOHALSKÁ, SCHULZOVÁ 2008: 72).

Také v dánštině je 16 vokálů. Na rozdíl od francouzštiny ale dánský vokální systém nedisponuje nosovými samohláskami. Ovšem stejně jako ve francouzštině dělíme dánské vokály podle *zaokrouhlenosti* a *otevřenosti*. Navíc se v dánštině rozeznávají vokály *s rážem* a *bez něj* (GRØNNUM 2007: 138-140). Z tohoto přehledu vyplývá, že oba jazyky disponují bohatým vokálním systémem, avšak nosové vokály, vyskytující se ve francouzských výpůjčkách, musí dánština ve většině případů nahrazovat jinými zvuky z vlastního fonetického inventáře.

Samohlásky ústní

A. Přední samohlásky nezaokrouhlené

Do této skupiny spadají následující francouzské vokály: [i], otevřené a zavřené e [ɛ] a [e] a otevřené [a]. Dánština má nezaokrouhlených vokálů více. Mezi ně patří: [i], [e], [ɛ], [æ] a [a]. Z následující tabulky vyplývá porovnání fonémů v původním francouzském slově a ve výpůjčce v dánštině.

foném	francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce	závěr
[i]	limonade	[limɔ' nad]	limonade	[limo' næ:ðə]	[i] se ve francouzských výpůjčkách nemění
	régie	[Re' ʒi]	regi	[ʁe' ɛi], [ʁe' ɛiʔ]	
[e]	réservoir	[RezɛR' vwaR]	reservoir	[ʁesæʁ' vwa:ɹ],	zavřené [e] se v dánštině mění na otevřené
	étude	[e' tyd]	etude	[ʁesæʁ' vo' a:ɹ] [e' ty:ðə]	
[ɛ]	tête-à-tête	[tɛta' tɛt]	tete-a-tete	[tɛda' tɛ:d]	otevřené [ɛ] se ve výpůjčkách nemění
	restaurant	[Restɔ' Rɑ̃]	restaurant	[ʁesdo' ʁɑŋ]	
[a]	marcher	[maR' ʃe]	marchere	[ma' ɛeʔΛ]	[a] nemá v dánštině pevný foném, který by jej nahradil; mění se podle postavení a sousedních fonémů. Mění se buď na střední nízký vokál [ɑ], na přední nezaokrouhlené [æ], nebo respektuje původní francouzské [a]
	artiste	[aR' tist]	artist	[ɑ' tisd]	
	champagne	[ʃɑ̃' paŋ]	champagne	[ɕam' panjə]	
	balustrade	[balyst' Rad]	balustrade	[balu' sdʁɑ:ðə]	

Tabulka 1; přední samohlásky nezaokrouhlené

B. Přední samohlásky zaokrouhlené

Mezi přední samohlásky zaokrouhlené patří francouzské vokály [y], foném [ø], který se může vyskytovat pouze v otevřených slabikách a foném [œ], který se naopak vyskytuje pouze ve slabikách zavřených.

V dánštině se mezi zaokrouhlené vokály řadí takzvaná řada *y*, do které spadají fonémy [y], [ø], [œ], [ɘ].

foném	francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce	závěr
[y]	bureau	[by'ʀo]	bureau	[by'ʁo]	foném [y] se ve výpůjčkách nemění
	revue	[ʀø'vey]	revy	[ʁε'vey]	
[ø]	fameux	[fa'mø]	famøs	[fa'mø's]	foném [ø] se ve výpůjčkách nemění
	milieu	[mi'ljø]	miljø	[mil'jø]	
[œ]	bœuf	['bœf]	bøf	['bøf]	foném [œ] se mění ve výpůjčkách na [ø]
	couleur	[ku'lœʀ]	kulør	[ku'lø'ʁ]	

Tabulka 2; přední samohlásky zaokrouhlené

C. Zadní samohlásky

Jako zadní samohlásky rozeznáváme ve francouzštině [u], otevřené a zavřené *o* [ɔ] a [o] a zadní *a* [ɑ], které se realizuje pouze v pečlivé výslovnosti a je často nahrazováno předním *a*.

Do zadních samohlásek patří v dánštině takzvaná řada *u*, kam se řadí [u], [ɔ], [o] a [ɒ] a [ʌ]. Jako střední nízký vokál má navíc dánština [ɑ].

foném	francouzské slovo	fonetická transkripce	výpůjčka	fonetická transkripce	závěr
[u]	bijouterie	[biʒu'tʀi]	bijouteri	[biɕudʌ'ʁiʔ]	foném [u] se ve výpůjčkách nemění
	rémoulade	[ʀemu'lad]	remulade, remoulade	[ʁemu'læ:ðə]	
[ɔ]	noble	['nɔbl]	nobel	['noʔbəl]	foném [ɔ] se mění na zavřené <i>o</i> [o]
	loge	['lɔʒ]	loge	['lo:ɛə]	
[o]	niveau	[ni'vo]	niveau	[ni'vo] [fo'pa],	foném [o] se ve výpůjčkách nemění
	faux pas	[fo'pa]	faux pas	[fo'pa]	
[ɑ]	pâté	[pa'te]	paté, pate	[pa'te]	zřídka realizovaný foném [ɑ] dánština nahrazuje [a]

Tabulka 3; zadní samohlásky

Němé e

Je to neutrální ústní samohláska, jejíž zvláštností je, že její realizace záleží mj. i na výslovnostním stylu (častěji v kultivované výslovnosti). Má-li v daném případě funkční platnost, je jeho realizace povinná. Toto se však týká spíše výslovnosti členů a zájmen a předložek. Takovýchto výpůjček je pochopitelně málo.

foném	francouzské slovo	fonetická transkripce	francouzská výpůjčka	fonetická transkripce	závěr
					nehlasné <i>e</i> se ve
[ə]	tour de force	[tuʁdø'fɔʁs]	tour de force	[,tu:ɣdø'fɔ:s]	výpůjčkách
					nemění

Tabulka 4; němé e

Samohlásky nosové

Při výslovnosti francouzských výpůjček je zřejmě nejzajímavější řešení právě nosových samohlásek, které se v dánštině nevyskytují. Do francouzského vokálního systému patří také čtyři nosové samohlásky: [ɑ̃], [ɛ̃], [ɔ̃], [œ̃]. Samohláska [œ̃] má ve francouzštině jen malé funkční zatížení, což vede k tomu, že je stále častěji nahrazována fonémem [ɛ̃]. Charakteristické je, že mají čistě vokální charakter. To znamená, že při jejich výslovnosti se nesmí objevit ani náznak konsonantu [m] nebo [n], který pouze graficky naznačuje nosovost předcházejících samohlásek. Toto francouzské pravidlo pro výslovnost samozřejmě dánština nemůže dodržet. V inventáři dánských zvuků se nosové samohlásky neobjevují, přesto ve výslovnosti některých francouzských výpůjček znějí. Jak dánština řeší výslovnost nosovek, zkoumáme v následující tabulce (DOHALSKÁ, SCHULZOVÁ 2008: 71-127; GRØNNUM 2007: 128-157; RASMUSSEN 2002: 15-33; dánské fonetické transkripce z <http://www.ordnet.dk>).

foném	francouzské slovo	fonetická transkripce	francouzská výpůjčka	fonetická transkripce	závěr
[ã]	enfant	[ãfãte'ʀibl]	enfant	[aŋfaŋtæʒ'ʁi:blə]	[ã] nahrazuje a) ústní samohláska
	terrible	[me'lãʒ]	terrible	[me'lɑŋʒ]	následovaná
	mélange	[ã'tik]	melange	[an'tig]	velární nosovou
	antique	['dãs]	antik	['dan's]	souhláskou [ŋ];
	danse		dans		b) ústní samohláska a nosová souhláska
[ẽ]	timbale	[tẽ'bal]	timbale	[tem'bæ:lə], [tim'bæ:lə]	[ẽ] nahrazuje a) <i>i</i> nebo zavřené <i>e</i> a nosový konsonant
	imposant	[ẽpo'zã]	imposant	[empo'san'd]	b) nosový vokál
	doyen	[dwa'jẽ]	doyen	[dwa'jã]	[ã] a případně
	timbre	['tẽbr]	timbre	['tã:mbʁ], ['tã:bʁ]	nosový konsonant
[õ]	oncle	['õkl]	onkel	['ɔŋ'gəl]	[õ] nahrazuje: a) velární nosový konsonant [ŋ] za
	bonbon	[bõ'bõ]	bonbon	[bɔŋ'bɔŋ]	ústním vokálem
	blond	['blõ]	blond	['blɔn'd], ['blɔn']	b) ústní vokál a
	galon	[ga'lõ]	galon	[ga'lɔŋ], [ga'lo'n]	nosovou samohlásku, podle grafického značení
[œ]	parfum	[paʀ'fœ]	parfume	[pa'fy:mə]	výslovnost [œ] je ve francouzštině vzácná; zde se mění nazála na vysoký přední zaokrouhlený vokál [y]

Tabulka 5; samohlásky nosové

Délka samohlásek

V dánštině se rozlišují vokály krátké, dlouhé a s rázem. Oproti tomu kvantita vokálů ve francouzštině už dnes nemá funkční charakter, ovšem respektovat ji musíme, protože nesprávné dodržování délek by narušovalo rytmický průběh promluvy. Francouzské samohlásky mohou být dlouhé pouze v postavení přízvučném, v izolovaných slovech se kvantita zpravidla neuvádí (DOHALSKÁ SCHULZOVÁ 2009: 75-76; GRØNNUM 2007: 19).

9.2 Polosouhlásky

Přechod mezi samohláskami a souhláskami představují ve francouzštině hlásky [j], [w] a [ɥ]. Za samohlásky je nemůžeme považovat, protože netvoří jádro slabiky, a tak se chovají jako souhlásky. Při artikulaci je typický rychlý přechod k následující samohlásce. Žádnou z nich nesmíme dělit do více slabik. Polosouhláska [j] se blíží výslovnosti vysokého [i], [w] se blíží [u], [ɥ] se blíží [y]. Polosouhlásky jsou však kratší a bezprostředně navazují na následující samohlásku, s níž jsou těsně spojeny v jedné slabice. Dánština rozeznává tři *halvokalerne* – polosamohlásky. Mezi ně patří [j], [w] a [ɥ]. Zajímavé bude především zjistit, jak dánština řeší výslovnost polosouhlásky [ɥ], kterou nemá ve fonetickém inventáři (DOHALSKÁ, SCHULZOVÁ 2008: 128-135; GRØNNUM 2007: 116; dánské fonetické transkripce z <http://www.ordnet.dk>).

foném	francouzské slovo	fonetická transkripce	francouzská výpůjčka	fonetická transkripce	závěr
[j]	griller	[gʁiˈje]	grillere	[gʁilˈjeʔΛ]	polokonsonant [j] se ve výslovnosti zachová, nebo úplně odpadne; francouzské [sj] je nahrazeno [ɛ]
	stationnaire	[stasjɔˈneʁ]	stationær	[ˈsdaɛoˌneʔɐ]	
	première	[pʁəˈmjeʁ]	premiere	[pʁɛmˈjeːΛ]	
[w]	Louis	[ˈlwi]	Louis	[luiˈ]	výslovnost [w] se buď zachová, nebo se vysloví nejbližší samohláska [u]
	doyen	[dwaˈjɛ̃]	doyen	[dwaˈjã]	
[ɥ]	actuel	[akˈtɥɛl]	aktuel	[aɡtuˈelʔ]	tento foném v dánštině neexistuje; vysloví se [u], nebo nejbližší vokál [y]
	nuance	[ˈnɥãs]	nuance	[nyˈaɳsə]	

Tabulka 6; polosouhlásky

9.3 Souhlásky

Porovnávat celý inventář souhlásek francouzštiny a dánštiny by bylo zbytečné, protože podobností mezi souhláskami je skutečně mnoho – například ani jeden z jazyků nemá alveolární explozívu [c]; bilabiální explozíva [b] se vyslovuje v obou jazycích stejně. Uvedeme zde tedy pouze příklady, kdy se výslovnost souhlásek liší. Jedná se o francouzskou palatální nazálu [ɲ], graficky značený nejčastěji *-gn-*, který dánština postrádá, a tak ho nahrazuje spojením závěrové nosové souhlásky a polovokálu [nj]. Dalším příkladem je úžinová prealveolární souhláska [ʒ], která se v dánštině vyskytuje pouze v grafické podobě a vyslovuje se vždy jako alveolární frikativa [s]. Ani francouzské úžinové postalveolární souhlásky [ʃ] a [ʒ] nemají v dánštině ekvivalent a obě se shodně vyslovují jako alveolární frikativa [ɕ]. Pokud jde o výslovnost francouzského [ʀ], je v pořádku na jeho místě vyslovit i dánské [ʁ], neboť jde pouze o alofony jednoho fonému. Poslední změnou při výslovnosti francouzských výpůjček je změna koncového *d*, které stojí mezi dvěma vokály. V takovém případě se mění z francouzské alveolární explozívy [d] na dentální frikativu [ð] (DOHALSKÁ SCHULZOVÁ 2008: 140-170; GRØNNUM 2007: 118-121, 123; dánské fonetické transkripce z <http://www.ordnet.dk>).

francouzština	dánština	příklady
[ɲ]	[nj]	lorgnette – lorgnet [lɔʀ'ɲɛt] - [lɔn'jɛd]
[ʒ]	[s]	azur – azur [a'zyʀ] - [a'suɐ̯]
[ʃ]	[ɕ]	chic – chik [ʃik] - [ɕig]
[ʒ]	[ɕ]	jaloux – jaloux [ʒa'lu] - [ɕa'lu]
koncové [d]	[ð]	limonade – limonade [limɔ'nad] - [limo'næ:ðə]

Tabulka 7; souhlásky

9.4 Přízvuk

Z fonetické transkripce výše uvedených příkladů je zřejmé, že francouzské výpůjčky mají v dánštině ve většině případů stále původní přízvuk, tedy na poslední slabice slova nebo rytmické skupiny. V případě, že se přízvuk mezi francouzštinou a dánštinou liší, je to tím, že dánština jinak rozčlenila slabiky slova. To je zapříčiněné buď neznělým *e*, které ve francouzštině odpadlo, nebo polosouhláskami, které ve francouzštině nikdy nesmí tvořit slabiku.

Dánština má oproti tomu přízvuk volný, což znamená, že přízvuk neleží vždy na stejné slabice, ale řídí se převážně zákony odvozenými z morfologické stavby jazyka (DOHNALSKÁ, SCHULZOVÁ 2009: 194-195, GRØNNUM 1998: 47).

9.5 Ráz

Ráz neboli tvrdý hlasový začátek, neznělá laryngální explozíva, je zvukový prvek vznikající prudkým rozevřením hlasivek. V češtině je typický pro samohláskový začátek slov. Ovšem pro francouzštinu je typický měkký hlasový začátek a ráz může působit rušivě a zasahovat do rytmického členění promluvy. Ráz se ve francouzštině tedy objevuje velmi zřídka a jeho realizace není povinná. Může se objevit po *h aspiré*, tedy typu grafému *h*, který nedovoluje návaznost souhlásek a samohlásek. V některých případech má funkční platnost, např. *le hêtre* [lɛʔɛtʁ]/[lɛ ɛtʁ] oproti *l'être* [lɛtʁ], a proto je nutné dbát na správnou výslovnost, ať se ráz realizuje či nikoli (DOHNALSKÁ, SCHULZOVÁ 2009: 75, 170-171, 226).

V dánštině ráz není nijak graficky znázorněn. Zastává distinktivní funkci, např. *vend* [venʔ] a *ven* [ven]. Grønnumová (1998: 184) rozděluje dánskou slovní zásobu do sedmi skupin, a to podle počtu slabik, otevřenosti slabiky, délky vokálu a přízvuku. Abychom zjistili, kdy se ráz realizuje ve francouzských výpůjčkách, dosadíme do její tabulky francouzské výpůjčky.

jedno či víceslabičná slova s přízvukem na poslední slabice				dvouslabičná slova s němým e na druhé slabice		
I	II	III	IV	V	VI	VII
krátký vokál + neznělý konsonant	krátký vokál v otevřené slabice	krátký vokál + znělý konsonant	krátký vokál + znělý konsonant + jeden a více následujících konsonantů	dlouhý vokál s následujícím konsonantem či bez něj	krátký či dlouhý přízvukný vokál, finální němé e	krátký či dlouhý přízvukný vokál, nezvukné e na druhé slabice je následováno znělým konsonantem
ráz se nerealizuje	ráz se nerealizuje, ale určité koncovky vokál prodlouží, takže získá ráz	realizace rázu se nedá předvídat	ráz se realizuje, výjimkou jsou slova s /r/ za kterými následuje /p t k f s/	ráz se realizuje vždy	ráz se až na pár výjimek nerealizuje	realizace rázu se nedá předvídat
bøf ['bøf]	papa ['paba] pate [pa'te]	bank ['baŋ'g] trist ['tɹisd]	imposant, [em'po'san'd]	vag ['væ'j] chef ['ʃe'f]	robe ['ʁo:bə] loge ['lo:ɛə]	tunnel ['tʊn'əl]

Tabulka 8; realizace rázu

Podle tabulky lze konstatovat, že při realizaci rázu podléhají francouzské výpůjčky běžným pravidlům (dánské fonetické transkripce z <http://ordnet.dk>).

II. Grafická analýza - galicismy v norštině

V Norsku, které bylo pod nadvládou Dánska od 14. století až do roku 1815, měla dánština výhradní postavení coby jazyk úřední i literární. Iniciativa pro vytvoření spisovné norštiny vznikla až ve druhé polovině 19. století a jejím výsledkem byly dvě rovnoprávné varianty spisovné norštiny; riksmål (od r. 1929 bokmål), jehož cílem bylo tzv. ponorštění spisovného jazyka „tj. vyrovnání spisovné normy a jazykové praxe vzdělaného obyvatelstva“⁶ a landsmål (později nynorsk), což je pojmenování pro umělou normu, jejímž cílem bylo „vytvořit spisovný jazyk na základě venkovských nářečí“⁷. V této práci se budeme zabývat variantou riksmål/bokmål, kterou používá zhruba 80% mluvčích. Tato varianta prošla několika reformami, kdy mj. původní dánský pravopis nahradil norský, který se více blížil výslovnosti (BERKOV 2002: 148-149). V důsledku těchto reforem se měnila hlásková stavba některých „dánsko-norských“ slov. Co se týče výpůjček, norština jejich převážnou část přejímala z dánštiny, a to už od 15. století (tamtéž: 163).

Norština, používá stejně jako dánština latinku obohacenou o grafémy *æ*, *ø*, *å*, přičemž grafémy *ç*, *q*, *w*, *x*, *z* se vyskytují výhradně v cizích slovech (tamtéž: 150). Sandøy (2004: 2) zmiňuje v souvislosti s integrací výpůjček dva termíny: *fornorsking* a *norvagisering*, které Bartásková (2012: 1) překládá jako *nahrazování* a *ponoršťování*. Při nahrazování se cizí slovo nahradí norským výrazem, kdežto při ponoršťování se takové slovo přizpůsobí norskému pravopisu, který do velké míry odpovídá výslovnosti. Roku 1998 přijala Språkrådet – Rada pro norský jazyk následující usnesení týkající se adaptace výpůjček.

„Pokud forma výpůjček neodpovídá norským ortografickým pravidlům, měla by být tato slova upravena takovým způsobem, aby získala pro norštinu přijatelnou podobu, a to pomocí procesů nahrazování (*fornorsking*) nebo ponoršťování (*norvagisering*). (...)“

Úkolem rady je sledovat jazykovou situaci. Na základě výsledků pozorování může doporučit, v jakých případech upřednostnit norské slovo namísto výpůjčky a v jakých případech přistoupit k ponorštění cizího výrazu.

Slova by se měla ponoršťovat ve všech případech (vyjma odborné terminologie), které tento proces umožňují.⁸

---

⁶ BERKOV 2002: 148

⁷ tamtéž: 148

⁸ BARTÁSKOVÁ 2012: 2

1. Ponoršt'ování konsonantů

a) po krátkém přízvučném vokálu následuje zdvojený konsonant či skupina konsonantů

francouzština	norština
lampe	lampett
douche	dušj

b) /c/, /ch/ se mění na /k/ u výpůjček s výslovností [k]

francouzština	norština
cliché	klisjé
compétence	kompetanse

c) /x/ se mění na /ks/ u výpůjček s výslovností [ks]

francouzština	norština
expatrier	ekspatriere
exploiter	eksploatere

d) /q/, /qu/ se mění na /kv/ u výpůjček s výslovností [kv]

francouzština	norština
quadrille	kvadrilje
quadrillion	kvadrillion

e) koncovky -ent, -ant se mění na /ang/ u výpůjček s výslovností [ng]

francouzština	norština
présent	presang
volant	volang

f) koncovky -in, -ain se mění na /eng/ u výpůjček s výslovností [ng]

francouzština	norština
bassin	basseng
gratin	grateng
terrain	terreng

Francouzské nosové a se ponoršt'uje pouze zřídka, viz příklady. V ostatních případech se neponoršt'uje vůbec a g se v grafické podobě neobjevuje, např. *korrespondanse, finans, grand, département*.

g) koncovka -on se mění na /ong/ u výpůjček s výslovností [ng]

francouzština	norština
bouillon	buljong
salon	salong

h) /gn/ se mění na /nj/ u výpůjček s výslovností [nj]

francouzština	norština
champagne	sjampanje
cognac	konjakk

- i) /c/ se mění na /s/ u výpůjček s výslovností [s]   j) /ch/, /g/ se mění na /sj/ u výpůjček s výslovností [sj]

francouzština	norština
chance	sjanse
nièce	niese

francouzština	norština
chaise longue	sjeselong
engagement	engasjement

- k) /ll/ se mění na /lj/ u výpůjček s výslovností [lj]

francouzština	norština
bouillon	buljong
vanille	vanilje

2. Ponoršt'ování vokálů

- a) /ie/ se mění na /i/ u výpůjček s výslovností [i]   b) /ai/ se mění na /æ/ u výpůjček s výslovností [æ]

francouzština	norština
cliché	klisjé
daguerreotypie	daguerreotypi

francouzština	norština
affaire	affære

- c) /au/, /eau/ se mění na /â/ u výpůjček s výslovností [â]   d) /oi/, /oy/ se mění na /oa/ u výpůjček s výslovností [oa]

francouzština	norština
chaussé	sjâsé
plateau	plata

francouzština	norština
toilette	toalett
foyer	foajé

- e) /ou/ se mění na /u/ u výpůjček s výslovností [u]   f) /eu/ se mění na /ø/ u výpůjček s výslovností [ø]

francouzština	norština
doublé	dublé
douche	duşj

francouzština	norština
adieu	adjø
ingénieur	ingeniør

(ASKEDAL-COWARD 2013: 186-187; BERULFSEN-GUNDERSEN 1978; SANDØY 2004: 15-18)

III. Grafická analýza - galicismy ve švédštině

Francouzské výpůjčky jsou do značné míry přizpůsobené švédskému pravopisu i výslovnosti. Počátky této tendence přizpůsobování můžeme najít již v diskuzích Švédské akademie o pravopisu v 90. letech 18. století. Plodem těchto diskuzí byl dokument *Afhandling om svenska stafsättet* – pojednání o švédském pravopisu vydané r. 1801. Autorem tohoto díla byl Carl Gustaf Leopold (1756-1829) – dramatik, kritik, básník a člen Švédské akademie.

Toto pojednání formuluje základ moderního švédského pravopisu. Nejvíce pozornosti se dostalo pojednání o pravopisu francouzských výpůjček, neboť ostatní části byly spíše technického rázu. Standardizace pravopisu francouzských výpůjček byla nutná – např. přejímka *papiljott* se mohla teoreticky objevit v následujících formách: *pappiljott*, *pappiljot*, *papiljot*, *papiljott*, *papillot*, *pappillot*, *papillot*, *papillott*. S alternativami bylo třeba se vypořádat a ustanovit úzus.

Část pojednání o výpůjčkách mj. také varuje před ortodoxním purismem a vysvětluje, že některá cizí slova se svými sémantickými nuancemi jsou pro jazyk nepostradatelná. Výběr těchto nepostradatelných cizích slov, která měla být pošvédštěním zakomponována do švédské slovní zásoby, provedla Akademie.

Leopold navrhl radikálně přizpůsobit francouzská slova do švédského pravopisu podle určité analogie, (viz následující tabulka), podle které se galicismy pošvédšťují dodnes. Trval také na tom, aby se změna odrazila i na výslovnosti (GELLERSTAM 2005: 2082-2083).

a) tvrdé /c-/ se mění na /k/

francouzština	švédština
café	kaffe
concert	konsert

b) nehlasný /-e/ se vypouští

francouzština	švédština
principe	princip
maxime	maxim

c) /-que/ se mění na /k/

francouzština	švédština
fabrique	fabrik
risque	risk

d) /-ce/ se mění na /-s/

francouzština	švédština
balance	balans
excellence	excellens

e) /-ll-/ se mění na /lj/

francouzština	švédština
billet	biljett
bouteille	butelj

f) /-ch/ se mění na /-sch/

francouzština	švédština
affiche	affisch
moustache	mustasch

g) /-ai-/ se mění na /ä/

francouzština	švédština
---------------	-----------

affaire	affär
---------	-------

souverain	suverän
-----------	---------

h) /-ou-/ se mění na /u/

francouzština	švédština
---------------	-----------

ouverture	uvertyr
-----------	---------

cousine	kusin
---------	-------

i) /-u-/ s výslovností [y] se mění /y/

francouzština	švédština
---------------	-----------

bureau	byrå
--------	------

statue	staty
--------	-------

j) /-ieu-/, /-u-/, /-eu-/ se mění na /öj/

francouzština	švédština
---------------	-----------

lieutenant	löjtnant
------------	----------

fauteuil	fåtölj
----------	--------

k) /-eur/ se mění na /-ör/

francouzština	švédština
---------------	-----------

directeur	direktör
-----------	----------

inspecteur	inspektör
------------	-----------

l) /ch/, /j/, /g/ zůstávají beze změny

francouzština	švédština
---------------	-----------

charm	charm
-------	-------

journal	journal
---------	---------

Dnes lze naopak, zřejmě díky pokračujícímu zájmu o francouzskou *haute cuisine*, pozorovat tendence návratu k původnímu francouzskému pravopisu, což se týká slov z oblasti gastronomie, tzv. „köksfranskan“, kdy se například *ou* nemění, viz *nougat*, *remoulad* apod (GELLERSTAM 2002: 27, HANZLOVÁ 1999).

10. Výsledky

Tato kapitola shrnuje výsledky, které jednotlivé analýzy synchronní části ukázaly. Lexikální analýza jazykového materiálu spolehlivě ukázala, že nejčastěji přejímanými slovními druhy z francouzštiny byla substantiva, verba a adjektiva.

Grafická analýza popsala zákonitosti při přejímání francouzských slov a jejich adaptace do dánského pravopisu. O pravopisu francouzských výpůjček rozhoduje Rada pro dánský jazyk a při rozhodování se řídí popsányými přístupy k podánšťování, z nichž nejdůležitější jsou přístup tradiční a přístup uživatelský. Zároveň se kapitola zabývá také pravopisem novějších výpůjček, který je konzervativnější a striktněji se drží francouzského pravopisu, a to v souladu se zmíněnými přístupy.

Fonetická analýza se zabývala fonetickými změnami při přechodu z francouzského do dánského fonetického systému.

V případě samohlásek ukázala analýza následující změny:

- a) zavřené [e] se v dánštině mění na otevřené
- b) foném [a] se mění buď na střední nízký vokál [ɑ], na přední nezaokrouhlené [æ], nebo respektuje původní francouzské [a]
- c) foném [œ] se mění ve výpůjčkách na [ø] a nerespektuje jeho francouzské postavení podle otevřenosti slabik
- d) foném [ɔ] se v dánštině vyslovuje jako zavřené o [o]
- e) foném [ɑ] dánština nahrazuje [a], ovšem tento foném se realizuje pouze ve vyšší francouzštině, a proto tato změna nemá pro výzkum zásadní význam.

V zásadě tedy lze konstatovat, že při přechodu z francouzského do dánského fonetického systému do dánského zaniká rozlišování otevřenosti fonémů, a to i přesto, že dánština těmito fonémy disponuje také.

Analýza výslovnosti nosových souhlásek ukázala následující:

- a) navzdory tomu, že dánština ve svém fonetickém inventáři nosové samohlásky nemá, se v některých výpůjčkách objevuje nosové a [ã], které se ovšem vyslovuje ve výpůjčkách, v nichž se ve francouzštině vyslovuje [ẽ]
- b) nazální e jinak dánština nahrazuje zavřeným e a nosovým konsonantem
- c) náznak nosovosti na místě [ũ] a [õ] řeší dánština velární nazálou [ŋ] následující za ústním vokálem, či pouze ústním vokálem a nosovým konsonantem

S výslovností francouzských polosouhlásek pracuje dánština následovně:

- francouzská polosouhláska [j] je ve výslovnosti zachována, pokud se nejedná o koncovku -tion [sjõ], v takovém případě se [sj] mění na [ɛ]
- v případě dvou za sebou následujících grafémů /, které se francouzštině čtou jako [j], vyslovuje dánština [lj];
- foném [w] se zachovává, případně přizpůsobí nejbližšímu vokálu [u]
- nejbližšímu vokálu, tedy [y], se přizpůsobuje i polosouhláska [ɥ], která se v dánštině nevyskytuje

Analýze byly podrobeny jen takové souhlásky, které se v dánštině nevyskytují. Ukázalo se, že dánština přizpůsobuje [ɲ]→[nj], [z]→[s], [ʃ] a [ʒ]→[ɛ], a koncové [d] mezi samohláskami → [ð].

Prízvuk ve francouzských přejímkách se v dánštině řídí francouzskými pravidly, a je tedy na poslední slabice rytmické skupiny.

Naopak co se týče rázu, podléhají galicismu pravidlům pro dánská slova a starší výpůjčky.

Výsledky grafické analýzy výpůjček ukázaly, že norština a švédština integrovaly galicismsy do svého pravopisného systému důsledněji, než dánština, která se při rozhodování o podáníst'ování řídí řadou přístupů. Lze konstatovat, že všechny tři zkoumané severogermánské jazyky mají při přepisu francouzských výpůjček mnoho společných pravidel. Následující tabulka ale jasně ukazuje, že dánština se původního francouzského pravopisu drží nejstriktněji, přestože z fonetického hlediska výpůjčky přizpůsobuje.

pravidlo ve švédštině a norštině	švédština	norština	dánština
/c/→/s/	balans	balanse	balance
/ll/→/lj/	buljong	buljong	bouillon
/ch/→/sch/ nebo /sj/	mustasch	mustasje	moustache
/ou/→/u/	dusch	dusj	douche
/u/→/y/	staty	staty	statue
nazály→ng	gratëng	grateng	gratin
*ve švédštině ne vždy, viz <i>salon</i>			

Tabulka 9: závěrečné porovnání

11. Závěr

V prvním úseku teoretické části práce definuji základní termíny nezbytné pro potřeby práce a popisuji dánské dělení výpůjček, informuji i o problematice určování skutečného původu galicismů v dánštině. Zabývám se také francouzským vlivem v obecné perspektivě, tedy například z jakých domén francouzská slova do dánštiny pronikala.

V druhém úseku teoretické části se dostávám k historickému kontextu přejímání. Zásadní pozornost zde věnuji 17. a 18. století, kdy měla francouzština největší vliv a prestižní postavení. Hlavními oblastmi, z nichž dánština a švédština čerpaly nová slova z francouzštiny, byly společenské tituly, gastronomie, móda, vojenství, literatura a umění aj. Poté se zabývám purismem v severských zemích, který cílil zejména na galicismy. Hlavní snahou bylo nahradit francouzská a latinská slova buď neologismy, staroseverskými slovy či překladovými výpůjčkami z germánských jazyků, které puristé nepovažovali za závadné. Teoretickou část zakončuji kapitolou, která se týká tzv. bitvy o majonézu, což je název medializované události provázející pravopisnou reformu mj. několika francouzských slov z oblasti gastronomie. Vysvětluji, že DanskSpagnævn chtěl většinu těchto změn provést v souladu s tradičním přístupem, neboť se jednalo o běžně užívané výpůjčky, což je zcela běžná praxe. Předkládám také úplný seznam slov, kterých se tato reforma týkala.

Praktickou část člením do tří oddílů. První se týká přejímek v současné dánštině, druhý pojednává o norštině a třetí se zabývá švédštinou. Přejímky v dánštině podrobuji analýze lexikální, grafické a fonetické. Dále se zabývám pravidly pro adaptaci pravopisu francouzských výpůjček do norštiny a švédštiny a uvádím množství příkladů. Výsledky analýz synchronní části uvádím v kapitole 10.

Tato práce může studentům severogermánských jazyků sloužit jednak jako ucelený přehled historického kontextu přejímání i zákonitostí a změn, k nimž při přejímání z francouzštiny do severogermánských jazyků dochází, jednak jako výchozí bod pro další práce zabývající francouzskými výpůjčkami, například z hlediska sémantických změn.

12. Bibliografie

Jazykový materiál:

BECKER-CHRISTENSEN, Christian. Politikens nudansk ordbog med etymologi. 1. udgave, 2. oplag. København: Politikens Forlag 2000.

ASKEDAL, John Ole, COWARD, Gorgus. Norsk grammatikk: riksmål og moderat bokmål. Oslo: Det Norske Akademi for Språk og Literatur 2013.

BARTÁSKOVÁ, Pavla. Adaptace výpůjček v norštině. 2012.

Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/bartaskova/bar-001.pdf>

BERKOV, Valerij Pavlovič. Současné germánské jazyky. Praha: Karolinum 2002.

BERULFSEN, Bjarne, GUNDERSEN, Dag. Fremmed ordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget 1978.

BRINK-JACOBSEN, Therese. Majonæsekrigen 1985-86 – om danskernes holdning til og viden om retstavning. Mål og Mæle 4. 2000. s. 8-13.

Dostupné z: http://www.xn--mlogmle-exan.dk/MoM-arkiv/MoM_23/MoM23_4.pdf

BUSCK, Steen, POULSEN, Henning. Dějiny Dánska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2007.

ČERMÁK, František. Jazyk a jazykověda. Praha: Karolinum 2001.

DOHNALSKÁ, Marie, SCHULZOVÁ, Olga. Fonetika francouzštiny. Praha: Karolinum 2009.

GALBERG JACOBSEN, Henrik. Majonæsekrigen 25 år. Nyt fra Sprognavnet no 3. 2010. s. 1-4.

Dostupné z: <http://www.dsn.dk/nyt/nyt-fra-sprognaevnet/2010-3.pdf>

GALBERG JACOBSEN, Henrik. „Special aspects of Nordic language history IV: Language cultivation and language planning“, in BUNDLE, O. *The Nordic Languages 2: An International handbook of the History of the North Germanic Languages*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2005, s. 1960-1969).

GALBERG JACOBSEN, Henrik, STRAY JØRGENSEN, Peter. Håndbog i Nudansk. Copenhagen: Politikens Forlag A/S 1997.

GELLERSTAM, Martin. „Language contact outside Scandinavia IV: with France“, in BUNDLE, O. *The Nordic Languages 2: An International handbook of the History of the North Germanic Languages*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2005, s. 2074-2085.

GELLERSTAM, Martin. Norm och bruk i SAOL. LexicoNordica 9. 2002. s. 21-31.

Dostupné z: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/article/viewFile/18705/16358>

GRØNNUM, Nina. Fonetik og fonologi: almen og dansk. København: Akademisk Forl, 1998.

GRØNNUM, Nina. Rød grød med fløde: en lille bog om dansk fonetik. København: Akademisk Forl, 2007.

HANSEN, Erik, LUND, Jørn. Kulturens gesandter. København: Munksgaard 1994.

- HANZLOVÁ, Zdena. Česko-švédský slovník s gramatickým přehledem. Praha: Vikinga CZ 1999.
- HARTLOVÁ, Dagmar a kol. Slovník severských spisovatelů. Praha: Libri 2004.
- HAUGEN, Einar Ingvald. The Scandinavian languages: an introduction to their history. London: Faber and Faber 1972.
- HEIDEMANN ANDERSEN, Margrethe. Odør eller odeur? Om skrivemåden af odør og andre franske låneord i dansk. Nyt fra Sprognævnet no 3. 2013. s. 1-4.
- Dostupné z: <http://dsn.dk/nyt/nyt-fra-sproгнаevnet/nyt%20fra%20sproгнаevnet%203%2013%20web.pdf>
- JARVAD, Pia. Nye ord – hvorfor og hvordan?. Copenhagen: Gyldendal 1995.
- KADEČKOVÁ, Helena. Dějiny severských literatur. Praha: Univerzita Karlova 1989.
- KARKER, Allan. Politikens Sproghistorie udviklingslinjer før nudansk. København: Politikens forlag, 1996.
- LENTZNER, Karl. Historical Outline of the Danish Language. Modern Language Notes Vol. 10, No. 6. The Johns Hopkins University Press 1895, s. 161-168.
- Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2918668>
- LOTKO, Edvard. Slovník lingvistických termínů pro filology. Olomouc: Univerzita Palackého 2003.
- LUNDSKÆR-NIELSEN, Tom – HOLMES, Philip. Danish: A Comprehensive Grammar. London: Routledge, 2010.
- MILLAR, Robert, TRASK, Larry. Trask's historical linguistics. New York: Routledge, 2015.
- MOI, Georg. Emprunts scandinaves en français. 1963.
- Dostupné z: <https://open.library.ubc.ca/cIRcle/collections/ubctheses/831/items/1.0105735>
- PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří. Akademický slovník cizích slov I. díl A-K. Praha: Academia 1995.
- PRICE, Glanville. Encyklopedie jazyků Evropy. Praha: Volvox Globator 2002.
- RASMUSSEN, Jens. Dansk fonetik i teori og praksis. Herning: Special-pædagogisk forl. 2002.
- REINECKE HANSEN, Kenneth. Fra salon til café – om franske sprogum i dansk. Mål og Mæle 2. 2006. s. 22 – 27.
- Dostupné z: http://www.xn--mlogmle-exan.dk/MoM-arkiv/MoM_29/MoM29_2.pdf
- RENAUD, Jean. „Dansk i Frankrig eller...“, in BLÆDEL, M. *Dansk i verden*. København: Vandkunsten 2009, s. 85-94.
- SANDØY, Helge. Norsk skrivemåte av importord – norvagerisering. 2004.
- Dostupné z: <http://www.sprakradet.no/upload/norvag04.pdf>
- TELEMAN, Ulf. „Language cultivation and language planning II: Sweden“, in BUNDLE, O. *The Nordic Languages 2: An International handbook of the History of the North Germanic Languages*. Berlin, New

York: Walter de Gruyter, 2005, s. 1970-1983.

VACHEK, Josef. Lingvistický slovník Pražské školy. Praha: Karolinum 2005.

VACHEK, Josef. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN 2002.

VIKØR, Lars S. Language purism in the Nordic countries. International Journal of the Sociology of Language. 2010, vol. 2010, issue 204, s. 9-30.

Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/ijsl.2010.2010.issue-204/ijsl.2010.028/ijsl.2010.028.xml>

ÅGERUP JERVELUND, Anita. Sådan staver vi: om ortografi og stavfejl. Copenhagen: Dansk Sprognævn, 2007.

fonetické transkripce dánských slov převzaté z: <http://www.ordnet.dk/>

porovnání slovníkových hesel z <http://rohist.dsn.dk/> - Retskrivningsordbøger gennem historien

13. Příloha – seznam francouzských výpůjček v dánštině

a	abonnere	abrikos
absence	absint	absolutisme
absolutist	accent	accent aigu
accent grave	-ade	adjutant
adjø	admiral	adresse
adressere	adræt	-ads
advis	advisere	affabel
affutage	affære	-age
aggregat	-aise	ajour
akkolade	akkolere	akkompagnere
akkord	akkreditere	aktionær
aktualisere	aktualitet	aktuel
aktør	a la	a la carte
a la grecque-bort	albatros	aleksandriner
alert	alfons	Algeriet
Algier	alkove	allé
alliance	alliere	allonge
allongeparyk	alterere	alun
amatør	ambassade	ambassadør
ambitiøs	ambulance	ammunition
amortisere	amour	amourøs
amplitude	-ance	anciennitet
anekdote	animere	animositet
annonce	annoncere	annoncør
antichambre	antik	antilope
apanage	aparte	aperitif
aplomb	appel	apropos
ar	arabesk	arbitrage
arbitrær	-ard	argot
arkitrav	armagnac	armé
arrangere	arrest	arrestant
arrestere	arrieregarde	arrivere
arrondere	artesisisk	artificiel

artikel	artilleri	artist
art nouveau	asen	asiet
aspic	assorteret	assurandør
assurere	atelier	atask
attaché, attache	attachere	attak
attitude	attrap	aubergine
auditor	au naturel	automobil
autoritær	avance	avancere
avantgarde	avec	avenue
avers	aversion	avertere
avertissement	avis	azur
baduljen	badut	bagage
baguette	baisse	bajadere
bajonet	bal	balance
baldyre	balje	balkon
ballade	ballet	ballon
baluster	balustrade	banal
bandage	bande	banderole
bandit	banje	bank
bankier	bankør	banner
barak	barber	bardere
baret	bark	barkasse
barok	baron	barriere
basar	base	basere
bassethund	bassin	bastard
bastion	bastonade	batalje
bataljon	batist	batteri
bavian	bernaise	bechamel
becquerel	beduin	begonie
beige	beignet	bekkasin
belle de boskoop	benefice	berlok
beskøjt	bet	beton
bezique	bidet	bigot
bigotteri	bijouteri	billard
billet	billion	binær

biskuit	bistro	bivuak
bizar	blamere	blanchere
blasert	blokere	blond
blonde	blondine	blouson
bluse	bobine	boheme
bombardere	bon	bonbon
bonbonniere	bonkammerat	bonsens
bonvivant	bordeaux	bordel
bordelaisesovs	bordure	bouclegarn - sub
boudoir	bougainvillea	bouillabaisse
bouillon	boule	boulevard
bouquet	bourgeois	bourgogne
brailleskrift	braisere	branche
bras	brasserie	bravade
bravur	breche	bretonsk
brie	brigade	briket
brillant	brillantine	brioche
brisant	brise	broche
brochere	brochure	brodere
broderi	bronze	brunette
brutal	brutalitet	bruyere
brysk	budding	budget
budgettere	buffet	buket
bureau	bureaukrati	burlesk
burleske	buskads	basket
busket	busseronne	buste, byste
butik	butler	bøf
bøffel	bøje	cabriolet
caddie	cadeau	café, cafe, kafé, kafe
café au lait	calmettevaccination	calvados
camembert	Cameroun	camouflage, kamuflage
camouflere, kamuflere	campere	cancan
carat, karat	carte blanche	causere
causeri	cedille	celeber
celebrere	celeste	centime

centimo	centralisere	centrere	
ceremoni	cerise	certeparti	
cervelatpølse	chablis	chagrin	
chaiselong	chakot	chalup	
champagne	champignon	chance	
changere	chanker	chapeau bas	
chapeau claque	chaperone	chaptalisere	
charabanc	charcuteri	chardonnay	
charge	chargé d'affaires, charge d'affaires	chargere	
charlatan	charmant	charme	
charmere	charmør	chassé, chasse	
chassis	chateaubriand, chateaubriant	chauffør	
chaussébrolægning, chaussebrolægning		chauvinisme	chef
chemise	chenille	chevaleresk	
chiffer	chiffon	chiffonniere	
chiffrere	chignon	chik	
chikane	chokere	cifer	
cigaret	cinders	cire perdue	
cirkulere	cirkulær	cirkulære	
ciselere	citron	civilisation	
civilisere	clairobcur	clairvoyance	
clairvoyant	clou	coate	
cognac, konjak	cointreau	collage	
collier	comme il faut	complet	
container	cordon bleu	cornichon	
corsage, korsage	coup de grace	coupé, coupe	
courage, kurage	courgette	courier	
couscous	creme, krem	cremefraiche	
crepe, krep	crepes suzette	croissant	
croquis, kroki	croupier	crouton	
cru	culotte	cuvette	
dadaisme	daggert	dagguerreotypi	
dame	dandere	dans	
dansant	dansant	danse	
danse macabre	dart	datere	

david	de-	debat
debattere	debitere	debut
decharge	dechifre	deci-
decimal	defaitisme	default
defilere	deisme	deja-vu
dekadence	dekantere	dekolleteret
dekor	dekorere	dekort
dekupere	delikat	delikatesse
demaskere	dementere	dementi
demimonde	denaturere	denier
denim	departement	depeche
deplacement	deployere	depot
deputeretkammer	derangeret	deroute
des-	desarmere	desavouere
desertere	design	desillusion
desinfektion	desintegration	desorganisere
dessert	dessin	detail
detalje	detaljeret	detente
devaluere	devise	difference
differere	diligence	diner
dinere	diplomat	direktrice
direktør	diskret	dispatche
disput	distance	distancere
distræt	diverse	divertissement
dobblet	doktrinær	domptør
domæne	don juan	dosere
dossere	dossier	double
douche	douche	doyen
dragé, drage	dram	dramatisere
drap	drapere	draperi
dress	dressere	dressør
droge	droit moral	dræsine
duble	dubleant, dublant	dublere
dublet	duc d'albe	dupere
duplik	duplikere	duzin

dusør	dutte	duvetine
eau de cologne	ecru	egal
egalisere	egalitet	eklatant
eksercits	eksistentialisme	ekspeditrice
ekspertise	eksploitere	eksport
ekspressionisme	ekspropriere	eksteriør
ekstraordinær	ekstravagant	ekstremitet
ekvilibrist, ækvilibrist	ekvipage	ekvipere
ekvivok	-el	elastik
elegant	elektrisere	elementær
elev	Elfenbenskysten	elfenbenstårn
elite	-elle	emalje
emaljere	emaljør	emballage
emballere	embouchure	eminence
empire	en bloc	-ence
en detail	endossere	en face
enfant terrible	engagere	en garde
en gros	enklave	en masse
en passant	enquete	ensemble
ensilere	en suite	entente
entertainer	entre	entre-
entré, entre	entrecote	entreprenant
entreprenør	entreprise	entrere
en vogue	epaulet	-er
escort	-esk	eskadre
eskadrille	eskadron	eskalere
eskapade	eskapere	eskimo
eskorte	eskortere	espadrille
espalier, spalier	esperanto	esplanade
essay	-esse	essentiel
estimere, ætimere	estrade	-et
etablere	etablissement	etage
etape	etat	eternel
etiket	etikette	-ette
etude	etui	evaluere

eventuel	eventyr	evidens
exceptionel	fabrik	facade
facet	facon	fade
fadæse	faible	fait accompli
fajance	famøs	fanfare
fantom	farce	fase
fauvist	faux pas	favorisere
favorit	favør	fe
ferniss	fernissage	feston
fetere	fetich	fichu
filet	filur	fin
finansier, financier	finere	finesse
flageolet	flair	flakon
flambere	flamboyant	flanere
flanke	flankere	flanør
fleuret	flonel	flor
florissant	flos	flute
fondue	font	fontæne
force	force majeure	forcere
formalisere	formel	fort
fouragere	fourer	foyer
fragilité, fragilité	franc	franchise
frank	fransk	frappant
frappere	fraternisere	frise
frisere	frisure	frisør
friture	frivol	fromage
fronton	frotté, frotte	frottere
fuselage	fusen	futurisme
følgeton	gabardine	gaga
gage	gagere	gak
galant	galease	galimatias
galion	galleri	galoche
galon	galop	galopade, galoppade
galopere, galoppere	galvanisere	gamache
gamin	garage	garant

garanti	garde	gardere
garnison	garnisonere	garniture
garotte	gavotte	gaze
gelé, gele	gelere	gendarm
gene	general	generalisere
genere	generel	generøs
geni	genre	gentil
gepard	gigolo	glasere
glorios	gotik	gouache
gourmand	gourmet	goutere
graciøs	grand-	granddanois
grandonkel	grandprix	grandtante
gratin	gravere	gravure
gravør	grenader	grenadine
grill	grillere	grimasse
grosserer	grossist	gruyere
gardejn	guide	guillotine
guirlande	guvernante	guvernement
guvernør	habit	habituel
hachis	hangar	harcelere
haricots verts	harmonisere	hasard
hasarderet	hausse	haute couture
hautrelief	havari	hollandaisesovs,
hollandaisesauce		
honnet	honnør	horribel
hors d'oeuvre	hortensia, hortensie	hospice
hotel	huguenot	humør
-ier	-iere	-ik
-ille	image	imaginær
immigrere	immortel	imposant
impressionisme	impromptu	-in
individuel	industrialisere	-ine
inferiør	infirmieri	ingeniør
inspektør	interessant	interessere
interferere	interiør	intrige

intrigere	irokeser	-isere
-isk	-isme	-ist
-its	jade	jaket
jakke	jalousi	jaloux
jargon	jasmin	jeton
jonglere	jonglør	journal
jugement	julienne	jury
juvel	juveler	kabaret
kabine	kabinet	kadence
kadet	kadre	kaffe
kahyt	kaj	kalkule
kalot	kamé, kame	kammerat
kammerateri	kampagne	kanalje
kanapé, kanape	kanel	kanin
kannelure	kanonade	kanton
kanyle	kaprice	kaptajn
kaput	karabin	karaffel
karambolage	karambole	karambolere
karamel	karantæne	karat
karavane	karbonade	karburator
karduspapir	karessere	karmin
karmoisin	karosse, karrosse	karosseri, karrosseri
karré, karre	karriere	karrusel
karte	karton	kartonnage
kasak	kaserne	kaskade
kasket	kassere	kasserolle
kassette	katrineblomme	kavalkade
kavernøs	kepi	kineseri
kinin	kiosk	kir
klassicisme	klaver	klementin
kliché, kliche	klike	klør
kode	kodificere	kokarde
koket	kokette	kokettere
kokon	kokotte	kolbøtte
kolibri	kollationere	kolonnade

kolonne	kolportere	kombattant
komik	komité, komite	kommandere
kommercialisere	kommerciel	kommers
kommis	kommissionær	kommissær
kommode	kommune	kommunisme
kompagni	kompagnon	kompetence
kompliment	komplot	kompost
kompot	komtesse	koncentrere
kondolence	konduite	konduktør
konference	konferencier	konferere
konfidentiel	konfiture	konnossement
konserver	konsol	kontenance
kontradans	kontrafej	kontrast
kontrastere	kontreadmiral	kontrol
kontrollere	kontrær	kontur
konvertibel	konvoj	konvojere
kornet	korporal	korps
korset	kortege	korvet
kostume	kostumier	kote
kotelet	kotillon	krakelere
krapyl	-krat	krebnet
kreoler, kreol	kreppe	kretinisme
kriminell	krinoline	kritik
kritisere	kritisk	kroket
kronik	krustade	kubisme
kuffert	kulisse	kulturel
kulør	kulørt	kup
kupé, kupe	kupere	kuplet
kupon	kuppel	kur
kurant	kurer	kuriøs
kurtage	kurtisane	kurtisere
kusine	kutyme	kuvert
kuvøse	kvadrille	laissez faire, laisser faire
lak	lakaj	lala
lamé, lame	lampe	lampion

lancere	lancet	lancier
large	lasur	latent
lavement	lavere	lease
legalisere	legionær	lekture
lektør	lemonade, limonade	-let
levere	licens	liere
likør	limousine	lineær, linear
lingeri	liste	lit de parade
liter	litterær	livré, livre
loge	logere	logi
lokalisere	lorgnetter	loyal
loyalitet	lucerne	luksuøs
luminøs	lup	Luxembourg, Luxemburg
lynlås	lyrik	lyrisk
løjtnant	madame	mademoiselle
magasin	maitresse	majestæt
maki	makron	maksime
mal-	malice	maliciøs
malkonduite	malplaceret	malproper
maltraktere	malør	mama
manchet	manege	manér, maner
manicure	manieret, maniereret	manierisme
mankere	mannequin	mansard
manuel	manøvre	manøvrere
marabustork	march	march
marchere	marengs	margarine
marguerit, margerit	marinade	marine
marinere	marionet	maritim
markant	marked	markere
markis	markise	markør
marmelade	marodør	marskandiser
maske	maskerade	maskere
maskine	maskineri	maskot
massage	massakre	massakrere
massere	massiv	massør

materialisere	materiel	matiné, matiné
matros	mauve	mayonnaise
mazarin	medalje	medaljon
medaljør	medoc	melange
melasse	melere	melis
memoirer	menage	menageri
-ment	menu	menuet
merit	mesalliance	metan
meter	metier	metro
migræne	mikrofiche	militarisere
militær	miljø	milli-
milliard	million	millionær
mine	minere	miniature
minutøs	mirabel, mirabelle	mirakuløs
miserabel	misere	mobile
mobilisere	mode	model
modellere	modellør	moderere
moderne	modernisere	moiré, moire
mole	molekyle	moment
mondial	mondæn	monegasker
monetær	monseigneur	monsieur
monstrøs	montere	montør
moral	morale	morfin
morter	moræne	mosaik
moské, moske	motet	motiv
motivere	mouche	mousse
moussere	moustache	muffe
muselmand	musicere	muskedonner
musket	musketer	muskulatur
muskuløs	musselin	mysteriøs
mysticisme	mystificere	mytteri
møbel	møblement	møblere
naiv	naturalisere	naturalisme
naturel	nature morte	neger
negligé, negligé	negligere	nervøs

net	nevø	niche
niece	nigger	nikotin
nips	niveau	nivellere
nobel	noblesse	nocturne
nonchalance	nonchalant	normativ
nougat	novice	nuance
nuancere	obo	obskur
odiøs	odør	officer
officiøs	oleander	omelet
ominøs	omnibus	-on
ondulere	onkel	oral
orange	orange	orangeade
orangeri	ordinær	ordonnans
ordre	organisere	organisme
orientere	-otisk	ottoman
ouverture	page	paillet
paket	paladsrevolution	palet
palisade	palle	palmette
palæ	panere	panik
papa	papillot	papmaché, papmache
parade	paralytiker	paralystisk
paraply	parasol	par avion
parcel	pardon	parere
par excellence	parfait	parfume
parfumere	park	parkere
parket	parlament	parlamentær
parlør	parmesan	parole
partere	parterre	parti
particulier	partiel	partikulær
partisan	partout	party
parvenu	paryk	pas
passabel	passage	passager
passee	passé, passe	passepartout
passer	passere	passioneret
pasteurisere	pastiche	pastis

paté, pate	patent	patron
patrulje	patruljere	pauver
pavillon	pedant	pedicure
peignoir	pekuniær	peloton
pendant	pendul	penibel
pension	pensionat	pensionere
pensionær	perfektionere	perron
persienne	persiflere	personage
personel	personel	petanque
petit	petitesse	petitfour
petrole, petrol	picnic	pedestal
pigeon	pikant	pilot
pilotere	pincenez	pincet
pingvin	pinje	pioner
pip	pipette	piqué, pique, piké, pike
piruet	pisser	pissoir
pist	pistol	pivotere
pjece	placere	plak
plakat	plakette	planche
plane	plantage	plastik
plat	plateau	platITUDE
pli	plissé, plisse	plisseret
plombe	plombere	plot
plys	plædere	plæne
poche	pochere	poesi
point	pointe	pointere
poitillisme	police	politik
polonæse	polær	pomade
pomme frite, pomfrit	pomp	pompon
pompøs	ponton	pool
popularisere	populær	porcelæn
pornografi	Port-au-Prince	portefølje
portemonnæ	porter	portier
portiere	portræt	portør
porøs	posere	positivisme

possement	postal	poste restante
postyr	posør	potageske
potpourri	poulard	praliné, praline
premiere	present	presse
prestige	pret-a-porter	pretiøs, preciøs
prim	primær	prins
prinsesse	prioritaire	procedure
profit	profitabel	profitere
projektil	projektør	promenade
promenere	proprietær	protégé, protege
protegere	provenu	præliminær
prærie	pudder	puf
pulje	punktuel	puré, pure
purere	pø	pøbel
pønse, pønse	quiche	rabat
race	raffinement	raffinere
ragout	rampe	rang
rangere	rappelle	rapport
rapportere	rasere	rationere
ravage	rayon	razzia
reaktionær	redaction	redaktør
reel	referere	reform
refræn	refusere	regi
regime	regissør	reglement
reineclaud	reklame	rekonstruere
rekrut	rekruttere	rekyl
relater	relief	relæ
remburs, rembours	remis	remise
remoulade, remulade	remplacere	rendezvous
renomé, renommé	renonce	renoncere
rentabel	rentier	renæssance
repartition	repertoire	replik
reportage	repos	reprimande
reprise	reserve	reservoir
respit	ressort	ressource, ressurse

restaurant	resumé, resume	resumere
retirade	retirere	retouche
retræte	retur	returnere
revanche	revanchere	reveille
revers	revir	revolte
revoltere	revy	rikochettere
rim	ripostere	risalamande
rituel	rival	riviera
rokade	rokere	rokoko
rolle	roman	romance
romantisk	roquefort	rosé, rose
roset	rosin	rouge
roulade	rouleau	roulette, roulet
royal	ruche	rulle
Rumænien	runddel	runde
rute	rutine	rytter
ræson	ræsonnabel	ræsonnere
ræsonnør	sabotere	sadisme
safran	salatfad	salon
salut	salær	sans
sauce	saxofon	sedan
Seinen	sekretær	seksuel
sekundær	semulje	Senegal
sensuel	serail	serenade
sergent	serie	seriøs
servante	servere	service
serviet	Seychellerne	signalement
silhuet	simpel	sinkadus
sirene	skandale	sky
skønlitteratur	sober	sofa
soignere	soiré, soire	solfege
solid	solidarisk	sonate
sonde	sondere	sort
sortie	soubrette	soufflé, soufflé
souper	souschef	souvenir

sovs	speciel	spirituøs
sprit	standard	standart
stationær	statistik	statuette
stores	succes	suffisant
sufflere	sufflør	suite
sujet	sukat	superb
suppleant	supplement	surre
surrealisme	surreel	suveræn
sylfide	syndicalisme	syndicat
sæson	tableau	taburet
tallerken	talon	tamburin
tamburmajor	tampon	tamtam
tante	tantieme	tarlatan
tartelet	taxi	terrasse
terrier	terrin	terræn
tete-a-tete	tic	timbale
timbre	tirade	titulær
toilet	toilette	tonnage
tort	touch	touché, touche
toupé, toupe, toupet	toupere	tour de force
tournedos	tournure	trakasserier
trance	tranchere	translatør
transparent	travestere	travesti
tribune	-trice	trikolore
trikot	trikotage	trilliard
trillion	trist	tristesse
trompet	troubadour, trubadur	træne
trøffel	tunnel	tur
turbine	turisme	turkis
turné, turne	turnere	tuschere
tyl	-tær	-tør
universel	-ure	vag
vagabond	vals	valør
vanilje, vanille	varieté, variete	vasal
vase	vaudeville	velour

vermouth, vermut

vigør

visér, viser

voliere

voltigere

vue

zebu

-øs

vest

vinaigre

visere

volontør

voluminøs

wagon

-ær

vignet

violet

voila

volte

voyeur

yoyo

-ør